

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

6-12 septembrie 1995
(Anul XXVIII)

35

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

În curînd, la București

MARIO VARGAS LLOSA

(pag. 14)

O carte despre regele Ferdinand

(pag. 10)

PATAGONIA

(pag. 3)

Colhozuri expoziționale

(pag. 13)

Umor dintr-o epocă sumbră

(pag. 8-9)

Trăznea, politician majoritar

(pag. 2)

Librării

AM DESCOPERIT bucuria frecventării librăriilor și anticari-atelelor pe cînd eram student. Nu-mi amintesc de librăriile orașelor în care mi-am făcut liceul. Eram, probabil, prea copil, cînd le-am părăsit, la nici 17 ani, ca să merg la București, la facultate. N-aveam nici bani pentru cărți. La Rm. Vâlcea era o bibliotecă publică foarte bogată, care-și însușise, după război, cărți și colecții întregi din casele familiilor cu vază din oraș alungate sau sărăcite. Mă duceam de două ori pe săptămînă să împrumut cărți. Pe unele din volume am văzut *ex libris*-ul familiei Puțoreanu, care avusese un conac lîngă Cetățuie. Una din fetele Puțoreanu fusese colegă cu mama. De cumpărat, am început să cumpăr cărți abia în anii studenției.

Colindam Bucureștiul, librărie cu librărie. Nu uitam anticari-atele. Cu cinci lei bucata (bursa mea era 300 de lei), am cumpărat *Criticele* lui E. Lovinescu în ediția definitivă. Mi-am încropit o bibliotecă proprie, în cîțiva ani. Dacă nu greșesc, erau în ea peste 150 de volume. Toate, achiziționate de mine. Nu le pun la socoteală pe cele primite, cînd eram elev, de la ai mei sau drept premiu, și pe care, pe la 8-9 ani, le trecusem într-un căta-log și le numerotasem. (Cum orice sistem uzual de clasificare îmi era necunoscut, schimbam mereu numerele, în speranța obținerii unui criteriu satisfăcător). Vorbesc doar de cărțile cu care m-au ispitit și la ispita cărora n-am rezistat în timpul studenției mele. Cu puțin efort, mi-aș reaminti o mare parte din ele. De exemplu, nuvelele lui Hemingway din fosta colecție "Meridiane", cu *Zăpezile de pe Kilimandjaro* care mi-a plăcut atît de mult, *Bietul Ioanide* (da, l-am cumpărat înainte de a fi retras!), *Un om între oameni*, *Noi și neobarbarii* (proletcultistele studii despre literatura străină modernă ale lui Petru Dumitriu) și multe altele. La loc de cinste în biblioteca mea stătea însă o carte pe care n-o cumpărasem. Mi-o împrumutase (iar apoi mi-o lăsase în stăpînire) Andrei Oțetea, văr primar cu tata, omul căruia îi datorez în bună măsură revenirea mea la facultate, după anul de exmatriculare: *Estetica* lui Croce, într-o ediție italienească, una din primele.

Bucuria de a cutreiera librăriile o mai încerc și azi, dar sporadic. Trec peste lipsa cronică de timp. Altele sînt cauzele rării contactelor. Una este invazia de carte proastă. Strălucitoarele, lăcuitele coperte nu-mi mai produc nici o impresie cînd citesc titlurile. Cred că abia la o sută de titluri, unul merită atenție. Spectacolul e deprimant. A doua cauză este de ordin practic. Dacă avem zeci (sute?) de edituri particulare, librăriile au rămas de stat. În afară de Humanitas care are librării proprii (pe cele de la București și Sibiu le știu foarte bine), și poate de încă una ori două, celelalte edituri își desfac producția prin centralele de librării de odinioară. Bănuiesc că există contracte. Dar nu știi niciodată unde să cauți o carte tipărită de o editură particulară. Dai peste ele în cîte un stand din Piața Dorobanți, bunăoară, unde numai la cărți nu te-ai aștepta. Dai peste ele și în librării, dar nu știi dinainte în care anume. Am pierdut multe cărți pe care mi le-aș fi dorit, din această pricină. Am pierdut și o parte din plăcerea de a le căuta. E, într-un fel, ca pe vremuri, cînd se întîmpla să cumperi unt ori brînză de la un magazin de pește, dar degeaba colindai magazinele de lactate.

Oare nu s-ar putea ca fiecare editură să comunice, pe o cale sau pe alta, librăriile în care își desface produsele? Oare nu s-ar putea ca fiecare editură (sau grup de edituri) să-și aibă librăria?

Trăznea, politician majoritar

AM AVUT, zilele trecute, împreună cu un prieten din Arad, perversa răbdare de a diseca, din punct de vedere logic și gramatical, un text politic. E vorba de o "chemare la acțiune" a filialei P.D.S.R. din orașul de pe Mureș, și apelul mobilizator în perspectiva viitoarelor alegeri. Textul, o capodoperă a limbajului de lemn, a fost publicat într-unul din cotidienele orașului. Lăsând deoparte conținutul propriu-zis al comunicatului, care semăna ca două picături de apă cu eternele chemări la întrecere ale "colectivelor de oameni ai muncii", am fost șocat de execrabila limbă în care erau redactate ideile șchioape ale pedeseriștilor arădeni. În cele șapte fraze stufoase ale comunicatului, am detectat nu mai puțin de treisprezece erori gramaticale și de logică elementară. Adică, aproape două greșeli la fiecare frază. Mi-am amintit că, pe vremea lui Ceaușescu, ineptiile de pe vremea lui Ceaușescu și predicat. La urmașii săi arădeni, ele nu mai sînt decît transpunerea la nivel gramatical a violurilor descrise cu atîta elan în ziarul lui Ion Cristoiu.

Să nu vă închipuiți cumva că ziloții iliescieni transpirau rezumînd teoriile filozofice ale lui Heidegger și, firește, aveau greutăți cu transpunerea în românește a conceptelor metaforice ale rectorului universității din Freiburg. Ei încercau, pur și simplu, să spună că vin alegerile, că membrii de partid și simpatizanții trebuie să se pună pe treabă, că "opozitia negativistă" (chiar așa!) distruge țara și că dl. președinte Ilescu trebuie apărat cu ghearele și cu dinții.

Cum or fi arătînd acești rromâni patrioți, m-am întrebat, dacă românească lor e atît de jalnică? Din ce fel de gîndire "emană" platitudinile lor cu iz bolșevic, dacă regimul prepozițiilor și sortit să rămînă pentru ei în veci o enigmă, iar acordul subiectului cu predicatul mai misterios decît formula bombe atomice? Aceștia sînt "oamenii de bine" la care făcea Ilescu apel în 1990? Nu e nici o mirare, atunci, că România devine pe zi ce trece o țară pe care n-o mai înțeleg nimeni, nici vecinii, nici prietenii. Dar cum ar putea-o înțelege? Dacă politicienii care conduc țara se exprimă astfel în limba maternă, cum or fi sunînd propozițiile lor cînd se așază la masa tratativelor internaționale?

Acest banal text agitatoric relevă, involuntar, esența regimului care conduce țara. Oricîte cărți va scrie dl. Ilescu, eforturile sale sînt lovite de un fel de nulitate originală: de vreme ce ele sînt citite în exclusivitate de semi-analfabeții din aparatul de partid și de stat, e ca și cum opurile sale nici n-ar exista. Ce să înțeleagă activistul primitiv și țoapa ideologică din sintagma frumos sunătoare *Toamna diplomatică*? Dar din subtilitatea filozofică a binomului *Reformă și revoluție*, cînd lui nici prin cap nu-i trece că a pune virgula între subiect și predicat e o crimă la fel de gravă ca aceea de a minți un popor creîndu-i iluzia că e mai mare și mai important decît e în realitate?

Nu ne mai miră că avînd astfel de

lideri lăsăm străinătății impresia unor troglodiți gata să bată, după modelul hrușciovist, cu bocancul în masa tratativelor. Dacă ei nu au respect față de limba țării pe care pretind că o diviniză, de ce i-ar respecta pe locuitorii acesteia? Patriotismul se măsoară, din păcate pentru ei, nu în lozincile șchioape memorizate după metoda lui Trăznea, ci în minimul respect față de logica și spiritul limbii române. Cînd învățămîntului i se repartizează, din bugetul de stat, sume care ne plasează nu doar la coada Europei, ci chiar în urma multor țări africane, îți dai seama că nimic nu e întîmplător. Că totul se desfășoară conform înaltei politici dictate de incompetenții care s-au cățărât în jilțurile de onoare și n-ar mai vrea, în ruptul capului, să coboare din ele. Că, vorba formației "Sarmalele Reci", *țara te vrea prost*. Țara, adică ei, ilieștii, văcăroii, năstașii, văcarii, dumitraștii, vadimicii și păneștii. Adică te vor mai prost decît ei, manipulă și temător, neștiutor și naiv, anselul încît să crezi orbește balivernele patriotice pe care ți le toarnă, cu voci de țîrcovniți refulați, ei. Ei, patrioții gușați ai politicii analfabetismului promovată de Ion Ilescu.

În România, prostia a devenit o politică de stat. Pînă la un anumit punct, ea e făcută de către proști - așa cum o dovedește și comunicatul pedeseriștilor arădeni. De la un anumit nivel în sus, ea e făcută pentru proști - vezi comunicatele guvernului, conferințele de presă ale președinției, interviurile miniștrilor, balivernele mai tuturor politicienilor grupați în jurul securității și al lui Ion Ilescu. Culmea e că minciunile lor, stereotipe pînă la îngreșare, prind. Ca fascinați, funcționari cenuși, pensionari loviți de dambă politica, gospodine gureșe, țopîrlănime șmecheră, țîrgoveți vicleni, tehnocrați de doi bani își explică de ce Ion Ilescu nu trebuie să plece de la conducerea țării. Pentru că el întruchipează idealul de perfecțiune al mahalalei și aspirațiile spirituale ale sfertodoctului. Cei mai cinici își vor spune că Ilescu nu va părăsi funcția supremă în stat atîta vreme cît în România va mai fi ceva de furat. Alții, pentru că e - nu-i așa - "de neînlocuit". Dacă le replici că "de neînlocuit" era și Ceaușescu, te privesc visători.

Incredibila falie scoasă la iveală de evoluția vieții postrevoluționare ne arată că în țara pe care constituția o definește cu emfază drept "unitară și indivizibilă" coexistă, de fapt, două Românii. Fiecare cu aspirațiile, cu valorile și idealurile sale. O Românie a țopîrlăniei agresive, care "cheamă la acțiune" și la zdrobirea "opozității negativiste", și o Românie a oamenilor civilizați și, îndeobște, timizi, retractili și fără speranță. Iar dacă lui Ion Ilescu i se poate repara cu asupra de măsură ceva - și acesta e un lucru înfinit mai grav decît acesta e un lucru înfinit mai grav - e că mizează cu înversunare pe cei dinții. Și că aruncă, astfel, cu bună știință și cinism, țara în ghearele barbariei.

RĂSPUND și încurajare, cînd este cazul. Dar dacă una și aceeași persoană, la o a doua încercare trimite texte aberante sau pur și simplu proaste, e firesc ca răspunsul să nu mai fie încurajator, sau există riscul să nu mai fie deloc. *Liters* pe care o faceți nu are șansa publicării. Cum acesta ar fi tipul de răspuns pe care am înțeles că mi-l solicitați. Dacă ați fost sfătuit de către prieteni să încercați să și publicați, citindu-vă textele, mie nu mi-a fost greu să înțeleg de ce ei au făcut-o. În viața civilă, deduc, sunteți un tip mai mult decît simpatic, volubil, capabil de nebunii, puțin trăsmit și liber la gură, recitînd expresiv din propria creație și gesticulînd impresionant, reușind să faceți ușor din beția de cuvinte care vă bîntuie adesea, un spectacol, de ce nu?, agreabil: *Se norc în noaptea asta mare/ Iubirele-mei/ Care nu m-au iubit nicînd/ Și nu mă vor iubi/ Să mă lovească-hărțuiască/ Cum albe, lungi stafii/ Loves și hărțuiesc/ Stafii*. Trebuie să precizez un lucru. Dacă șansa despre care vorbeam la început nu vă surâde la noi, asta nu înseamnă că oriunde în altă parte, la altă publicație n-ați putea debuta cu o selecție riguroasă gîndită. Aceasta ar putea cuprinde și câteva piese din grupajul oferit revistei noastre. Iată titlurile cu care vă îndemn să încercați: *Pădure* (care, însă, să înceapă de la *Noaptea leneșă curge pe cer/ și cîinii s-au tîmpit de lătrat/ și-acum stau ca tîmpii și tac...*), *Scîncet*, (din care să eliminați versurile 5 și 6. Poema începe trăsmit: *Scriu pe scaune/ pe care, apoi, le mototolesc/ și le arunc pe geam...*), *Ploaia pică pe frunze, Aș cădea în genunchi*, (dar fără primele două versuri care sună așa: *Și m-aș muri și m-aș elibera/ și m-aș muzicia...*), *Haiku*, și cam atît. (A.N.Ion, Buzău)

● Nu vă descurajați, îmi vine să vă spun, și iată, chiar vă spun. Nu dezarmați în fața primului eșec, nu vă întristați, nu disperați, nu vă angoasați, nu renunțați ci mai încercați, dar nici nu recidivați în rău, vă rog frumos! În fond, de ce aceste prea multe îndemnuri în monotonie? Pentru ca să aveți și dv. o poezie pentru prima dată în viață, senzația de plictiseală la lectura unui text din coadă sunător. Dacă toate miile de versuri din acel caiet cu care ați venit la redacție, și din care v-am rugat să alegeți câteva zeci, suficient pentru a ne face o părere, sunt blînde și nevinovate, v-aș îndemna să meditați în primul rînd la ideea de rimă frumoasă, de rimă aleasă, de rimă îndelung căutată și cu care să vă mîndriți. Dacă veți continua să rimați, în aceeași strofă, *visau/ străluciau/ plimbau/ oglindeau ori aduna/mîngăia/inchidea/povesteau*, nu veți progresa nicidecum, visul de a scrie poezii se va domeni și rămîne ușor nefericit, orice face în viață, altceva, chiar dacăți în domeniul ales, altul decît dețerica, veți fi apreciat și veți avea succes. Exercițiile dv. de acum sunt utile și bine venite dintr-un singur punct de vedere. Ele vă pot apropia de cărțile altora, de bibliotecă, de lectură. Și cine știe dacă jindul dv. de-acum, în contact cu marile valori, învățînd ce e de învățat din exemplul bun al altora, nu se va schimba într-o revelație lirică proprie! (*Bălescu Cornel*) ● Titlurile sunt minunate, ele vă arată cultivat, nu oricine, sau din nimereală, cunoaște gustul bun al unor sintagme sugestive prin ele însele. *Retorica capodoperei*, (oare nu v-a tras de urechi ditamai cacofonia?) *Moderato cantabile*, *Parabolă*, *Confesiune către Polifem* sunt numai câteva. Să citez cu plăcere, dar și cu mici momente de disconfort la lungimi și alunecări în ușor sentimentalism: *Mai întîi te părăsesc faptele/ și degetele curg inutile de pe mânerul sabiei;/ mai apoi îți amușesc vorbele/ și, ca niște călugări, trec pe coridoarele mănăstirii crescute în pieptul tău// Răsăritul nu te mai privește în ochi/ iar Apusul îți întoarce spatele// Tu, revoltat, te întrebi cu ce ai greșit/ și, pînă să afli, frica ți se strecoară în suflet.../ de undeva, din adâncuri, ți se spune că ai îmbătrînit/ apoi, cînd toamna, primăvara și păsările/ ți-au devenit indiferente/ îți dai seama că ai murit. (Nedumer).* (*Nicolau Felix-Narcis București*) ● Stimată domn, ne-ați mai trimis cîndva acest text și v-am răspuns fără să vă încurajez în vreun fel. *Nunta fără mireasă* are valoare numai pentru dv. Un cititor binevoitor care se străduiește din răsputeri să înțeleagă și să rămână, în același timp, politicoș cu autorul care sunteți, v-ar spune că proza respectivă ar mai trebui lucrată, limpezită. (*Florin Golban, Dragalina, Călărași*).

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Limba, o „salvare” ?

- reflecții pe marginea întâlnirii de la Neptun -

LINGUISTA sum; nihil linguistici a me alienum puto - parafraza marelui Roman Jakobson (după versul lui Terentius) a fost primul nostru gând când am citit (cu atenție) paginile dedicate „întâlnirii de la Neptun” de *România literară* (nr. 24-25, pp. 9-18). Dacă o bună parte dintre problemele discutate priveau - așa cum a arătat Gabriel Dimisianu - literatura românească din străinătate (din exil, din diaspora), - o preocupare centrală stăruia, permanentă prezență, în dezbateri și în intervențiile dialogate: limba noastră românească.

Fie-ne îngăduit să nu rămânem indiferenți - „linguista sum”! - la afirmațiile „scriitorilor români din întreaga lume”...

1. Pornind de la observația lui Alexandru Vona, care considera că întâlnirea de pe țărmul însoțit al Mării Negre a fost nu atât a „scriitorilor români” cât a celor care „din toată lumea, scriu românește” - ne întrebăm dacă a avea calitatea de scriitor român, în condițiile precare ale vieții printre străini, înseamnă, neapărat, a scrie în limba română. Elena Văcărescu, Eugène Ionesco, Cioran, Basil Munteanu, C.-V. Gheorghiu, Vintilă Horia și alții, și alții (din spațiul european francez), mai târziu Petru Dumitriu sau mai tânărul poet Daniel Boc (Dan Constantinescu) scriu în limba franceză. Ion Caraion. Paul Goma, D. Tepeneag, după ce au scris în limba română, în țară, au scris, ulterior (obligat!), în limba franceză. Revistele *Limite*, *Apoziția*, *Dialog*, din Franța și din Germania, publicau exclusiv, literatură în limba română. Tot astfel au scris, cu fața către țară, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca. Scria în românește - și i se traducea - Mircea Eliade, iar Panait Istrati proceda la fel...

Că scriu în limba română, în străinătate, sau că, uneori, scriu în limba franceză (în condițiile în care, se știe, pentru noi, românii, franceza este limba *Literaturii*, prin excelență!), toți aceștia sînt și rămîn *scriitori români*. S-ar îndoi cineva de asta citind *Dieu est né en exil* sau *La vingt-cinquième heure*, ori urmărind unele piese de teatru ale lui Eugène Ionesco? Să nu mai vorbim de povestirile danubine ale lui Panait Istrati.

A fi scriitor român, în străinătate, nu este așadar numai o problemă a limbii: este un act de referință și de apartenență la un univers cultural-spiritual evident.

Istoria literaturii române nu a prea ținut seama, pînă acum, de această realitate complexă. G. Călinescu, în monumentală-i operă, abia a găsit 2-3 pagini pentru „scriitorii români de limbă străină”! Cu afirmația că „Panait Istrati nu va fi niciodată scriitor român” și cu observația că A. Thibaudet, la indicele de nume al istoriei literare franceze, nu menționează români, „divinul critic” (!) admonesta: „acest lucru trebuie să dea de meditat emigranților” (ed. Piru, p. 969).

2. Dar să examinăm termenii folosiți de scriitori „emigranți” în paginile *României literare*! De bună seamă, izolarea, solitudinea și exilul sînt elementele esențiale ale discuției.

Cu toate acestea, așa cum afirma Nicolae Balotă, limba română nativă devine *o patrie*, „dusă oriunde” (să ne amintim de Nichita Stănescu, care considera, și el, româna o patrie, din care nu se putea ieși?). Pentru unii dintre ei, mai ales pentru cei din Israel, limba română este un fapt indispensabil, total (Shaul Carmel: „româna este limba în care respir”) - în așa fel încît, acolo, s-a reconstituit *o mică Românie* (Bianca Marcovici).

Cei din Basarabia, în schimb, văd în limba română *un adăpost*. Aura Christi se simte „ocrotită” atunci când scrie românește, iar Vasile Gârneț afirmă „limba română este spațiul protector în care locuiesc, este refugiul meu.” Și Sorin Alexandrescu vorbește de un „limbaj interior”, de „limba intimă” (în opoziție cu limbajul „public”), dar cită diferență apare între cele două concepte! La basarabeni, limba română este un *refugiu-adăpost* din fața agresiunii limbii dominante... Iată de ce Leo Butnaru consideră că a scrie în limba română, în Basarabia, este un act de *rezistență și demnitate*. El cheamă pe scriitorii de limbă română la *ofensivă*: „ofensiva care înnobilează”...

3. Mai există, bineînțeles, și a treia posibilitate: „dubla identitate”. Pentru Sorin Alexandrescu aceasta reprezintă soluția de a nu „sacraliza” limba nativă, ca „un fel de biserică interioară în care te retragi”, ca un obiect de muzeu (sau cum adaugă Ioana Părvulescu, *o mumie*). A rătăci, în limba română, printre străini: un exil din care trebuie să ieșim.

Victor Ivanovici vorbește chiar de o „limbă de adopțiune” și, optimist, în convorbirea cu Adriana Bittel, afirmă: „există o mare șansă pe care ți-o oferă exilul, de a-ți ieși din pielea lingvistică și, mai ales, culturală, și a merge spre o *mentalitate transculturală*” (p.17). Dar D. R. Popa, mai rezervat, afirmă: „continui să scriu românește” („cred că scriu pentru mine!”).

4. Înțelegem, acum, mai bine atitudinea celor „doi țirgoșteni” (Costache Olăreanu, Mircea Horia Simionescu), scriitorii „din țară”. Ei vorbesc despre „...închisoarea graiului”, în care Mircea Horia Simionescu își „desăvîrșește” fraza românească, „pentru ca umanitatea să se întruchieze înăuntrul ei”, iar Costache Olăreanu își consideră colegii din străinătate (din ce motive?) ca... „*eliberați de propria limbă, cum s-ar elibera din închisoare*” !!

Să fie oare atât de mare *distanța* dintre scriitorii români din țară și cei din lumea largă? Nu cumva avem a face cu *două modalități* de a fi scriitor român?

Iată de ce ideea „*reintegrării necesare a scriitorilor români din diaspora în spațiul cultural național*” - așa cum a preconizat Laurențiu Ulici, este înțeleaptă și devine imperativă.

Limba română, una, singură, poate salva unitatea și continuitatea valorilor culturii românești în lumea de astăzi. Dar rezultatele depind de noi, românii...

Alexandru Niculescu

Patagonia

CE CURIOȘI mai sînt și adulții! „Ce vrei să te faci cînd vei fi mare?” - „Marinar.” - „De ce?” - „Ca să ajung în Patagonia.” - „Cine ți-a mai băgat-o și pe asta în cap?” Tăceam. Mi-era rușine să spun, dar cuvîntul magic îmi dogorea obrazul, îl legănam ușor pe limbă, îl lăsam să-mi înfioare buzele. O bonă, o ordonanță, o slujnică tare în Freud, m-ar fi vindecat de mirajul unei lexii încărcate de dulceața desfătărilor de vis, oferindu-mi, cel puțin retrospectiv, frisoanele adulate astăzi de critici voyeur-istici de ambele sexe.

Am cules cuvîntul pe stradă. Peste drum de școala primară „Regele Carol I”, din care eu tocmai ieșeam, singur, după 2 ceasuri de penitență nu mai știu pentru ce, - pe trotuar se certau două persoane: domnul avocat Croitoru, proprietarul lui Pripas, vestitul copoi, cu domnul Nahum, patronul unei cunoscute întreprinderi de vinuri en gros și en detail. „Ce, coane Caranfile, de asta te-am angajat? Te crezi în Patagonia, să faci tot ce vrei?”, apostrofa enologul pe jurist. Răspunsul nu l-am mai receptat.

Rostirea „Patagonia” explodă în miezul ființei mele și mă robi. Alergai într-un suflet acasă și căutai în atlas lista tuturor statelor din lume. Patagonia lipsea. M-am întors fulger la locul disputei, doar de voi mai afla ceva despre țara minune. Cearta trecuse din faza pâruielii la alta pe care aș fi numit-o încăierare, dacă n-aș fi făcut o descoperire surprinzătoare: dl. Croitoru, care reproșa domnului Nahum, o acțiune reprobabilă, lovea pe acesta și plîngea. Lacrimile îi curgeau șiroi. „Bine, măi, Humel, să ieși tu din cuvîntul meu, să trebuiască să te bat în vîzul lumii?” Și jap! și jap! Nahum, care abia schița mișcări obeze de apărare, părea vexat. „A fost o eroare, dar mai e o dreptate pe pămîntul acesta!” Jap! Dl. Croitoru progresa în avîntu-i corecțional, aplicat cu o tristețe molipsitoare și, în plus, el care dădea mai tare, tot el implora: „Iartă-mă, Humică!” Jap! Dl. Nahum dădea semne că-l iartă, voia să priceapă însă și motivele suferinței inamicului său. „Plîng”, hohoti dl. Croitoru, „fiindcă trebuie să-ți dau o lecție atât de amară”.

A sistam la un spectacol, care, dacă peste ani l-aș fi povestit unui prea curios monah, acesta ar mai fi scris un tratat despre iertarea la români. Taina Patagoniei, legată de această stare de pătimire spălată de lacrimi, s-a adîncit fără hotar. Mai târziu, au încercat mulți să-mi explice înțelesul

cuvîntului ascuns de mine în cămările inimii, dar nu i-am crezut și astfel am rămas singurul deținător al secretului Patagoniei celei adevărate, la care am rîvnit toată viața fără s-o ajung.

Cînd disputa s-a potolit, spectatorii s-au întretinut despre pricina ei. Era în ajunul unei zile memorabile: procesul vinului. Inculpatul, domnul Nahum, fusese dat în judecată pentru falsificare de băuturi spirtoase; îl angajase ca apărător pe domnul Cojocaru și primise sfatul să dea un ajutor substanțial unui martor al acuzării care își construia o casă. Domnul Nahum însă a avansat suma unui grefier fără importanță, răsturnînd strategia propusă de avocat, un lucru ce nu se potrivea cu reputația unui Perry Mason de la noi. De aici corecția corporală. Deprimat, domnul Cojocaru a stat toată noaptea la un pahar și a meditat. Trebuia să schimbe tactica. Pledoaria sa a rămas în visteria de legende a țirgului. Fragmente din ea mai circulă pînă astăzi în diversele „saloane”: „Onorat tribunal, e adevărat că la întrebarea martorului, i s-a răspuns de către ospătarii Vițelaru Gherghina și Iftode Cincinat: «Jupînul e în pivniță, face vin vechi». Dar vă întreb, i-ar fi permis unui eminent reprezentant al breaslei să facă vin nou? Deviza domnului Nahum este tradiție și calitate. Aceste idealuri le-a slujit și le slujește cu sfințenie. Referitor la vinul „Spumante vivace”, refuzat la export, pe motivul că nu s-a aflat nici o bobită de struguri (las la o parte exprimarea vădit ironică prin diminutiv) vă întreb - unde trăim? În Patagonia? S-a mai spus că superba licoare e făcută numai din săpun. Dar ați mirosit-o? Ce parfum! Nici la Grasse în Franța nu găsești așa ceva. Acest proces dovedește cît de departe sîntem de Europa, de lumea civilizată. În Occident, o asemenea realizare ar fi primit premiul Nobel pentru chimie, da! Am fi avut și noi o madame Curie a noastră. Progresului luminos noi preferăm bezna incapacității; la noi geniile sînt băgate la pușcărie. Propun să facem din pivnița inculpatului de azi un laborator național de creație. Am și vorbit cu primarul. Domnilor judecători! Eliberați-l pe vrednicul nostru cetățean Nahum de orice învinuire, ca să vă eliberați și propria conștiință. Astfel, numai astfel, veți binemerita de la patrie!” Acum era rîndul lui Nahum să plîngă.

Sentința a fost dată în aceeași zi.

Paul Miron

Nazaria Buga

LAMENTO ÎN ECBATANA

cronologie

din mari depărtări
cu n'fățișarea-mi te rog

tu încă nu te-ai născut
și mă vezi în splendoare
din oglinda celui alt pământ

și vin ca melancolia
în visul tău mare
și-s apa din văzduhul tău viitor
și strălucesc în somnul
în care vezi în valuri
în orice depărtare

tu nu te-ai născut
eu nu am murit.

melancolie

alerg prin pădurile negre
acasă-n iluzia mare,

din ierburi fragile culeg
surâsul puterea ta de extaz

prin valuri-valuri de plante
'n amiaza vegetală te caut ostenind
de departe

mă umbresc stele din carul mare
mă luminează ramuri.

geografie

desenez apoi chipul tău
la amurg luat de lentele valuri

pustiu e'n sintagmele mării

e singura povară pe care o duc
inimitabil spre larguri

tălpile-mi sunt geografii nebuloase
descoperind anarhic apusurile țărnicurile
surâsului meu ud;

târziu în extremitatea nordică a insulei
urc ziua prin ceața Golgotei;

oglinzi necruțătoare mută spre furtună
nisipurile viețile noastre.

scrisoare de la marginea apei

în timpul vieții tale a plouat
atâtea nopți și-atâtea zile
că viața mea a încetat

și drumurile toate de apă ele-s pline
oglinde e în iazuri

4 România literară

și podul este rupt
și cerul este-n lanțuri

și din oglinda mare cât zilele de vară
curg râuri de uitare
iar tu plecat în lume
într-un potop de floare
ai străbătut pământul:

l-ai prăpădit sub ploaie.

muntele ori despre tine

rămân sub căderea înceată
a stelelor din patria mică
în Monti della Trinità
acoperit de ninsoare și de acea iluzie
în care erai tu eternitate;

unde zidul nu are umbră
unde eroarea nu are rădăcini,
du-mă cu-o viață înapoi
în frigul de sus
al unei zile
al unui
i

în casa grea de lângă vise
mă-ntorc, în ninsoare,
să dorm.

passage

ea trece printre două chipuri
printre două milenii:
aici în eon, acolo pe pământ

într-o oglindă nimeni n-o culege
dintre râuri

din ea s-ar deschide-o fântână-n
'n Șhaim
până spre mările cunoașterii

Nazaria Buga, redactor la Rațiunea Mistică, este autoarea a două volume de poezie, Întimplare dintr-o veche gravură, 1979, și Himera ape, 1983.

“Convîngerile și ideile poetei aparțin de altfel unui sistem care niciodată nu s-a sfiit a vorbi simplu, deschis și dur. Eventualele procese de rafinare a limbajului n-au fost nîcicînd piedică în calea inimii și rărunchilor omenești. În operația aceasta, operatorul (de-mi este îngăduit a spune astfel) instantaneu descoperă cine și al cui este fiecare”. (Nicolae Steinhardt)

“Poezia sa e abstractă și prin această atitudine a ei de exercițiu premeditat, lucrat îndelung poemele lirice, cu demonstrații, experiențe și repetate experimentări ale unor vi-

absorbit de ierburi
nu mai plînge: speli doar nisip
în palmele tale de grădinar
al deșertului.

câtă agonie atîta splendoare

bat în peretele tău uneori:
e-așa întuneric că dinspre zid
curg forme și armii și drumul de îngeri
se-abate-n odaie ca ploaia florii
de eucalipt peste noaptea moale

dar tu, între ziduri, te-acoperi atît
că n-auzi clipa când tocmai sunt
luată de valul cel mai adînc

și dusă în moarte.

sau despre locul în care nimeni nu m-a văzut ca pe o frunză ca pe o nervură

(mă vor trezi pe întuneric,
mă vor trage în cămașa de forță a
zorilor;

îmi vor acoperi ochii cu tot colbul
deșertului trăit într-o singură zi

și într-o dimineață, din ruelle d' or,
văzduhul

mă va sui la sine
ca pe o frunză ca pe o nervură
golită de privire)

într-o biserică orientală doar tu
vei auzi cum îngerii pictează

ziuni, metafore și simboluri mai
vechi, într-un laborator construit
după legile frigului umilității, purifi-
cării. Frigul este un cuvânt cheie, în
poezia Nazariei Buga, fiind folosit
în accepția lui de luciditate și veghe,
de coborâre în infern și inițiere prin
moarte”. (Doina Uricariu)

“...Se pare că poezii știu lucruri
care nu interesează prea mult restul
lumii. Ei vor evoca “străzi fără nici
o casă” și vor înțelege durerea atrocă
a acestei posibilități în existență...
Nazaria Buga s-a încumetat să
demonstreze de fapt că nu rareori ni
se întîmplă să nu putem comunica,
cu nimeni din trecut, cu nimeni din
viitor, tocmai pentru că, poetic lim-
itându-ne să vorbim, timpul, abstrac-
tul în convenția generală, este de
fapt un element invizibil, dur, un
obstacol imperturbabil, o carcera
lubinoasă numită viață.” (Constanța
Buzca)

CERSETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Hermaphroditus

Apoi am fost lăsat să plec în lume
Printre izvoare ce au prund și
spume
Și printre fluturi orbi izbind în
mine
Aripele lor mari cu țigle fine.

Și într-un lac, către sfîrșitul zilei,
S-alunec vînd în undele ce fac
Mulboane moi de lapte și vanilii,
M-a îndrăgît nimfa aceluia lac.

Și ne-am iubit priviți suav de-o
turmă
De june junci, dar am fugit pe urmă
Căci mîngîierea-i mă făcea să
sufăr
Ca nufărul de globul altui nufăr.

Atunci ea s-a rugat cu vorbe crude,
Miresmele făcîndu-le s-asude
În izuri iuți și melcii să pocnească,
De-a pururi trupurile să ni se
unească!

Și ce mi s-a-ntîmplat nu pot a
spune
Nici celor mai nefericite pagini.
Sălbăticiune am rămas, sălbătici
une,
Suris al fumuriilor paragini.

cu aripile-n gol

agonia.

locul

vei fi mai aproape de noapte
la depărtare de-o frunză,
la depărtare de șapte iazuri
care fac o singură mare

călătoarele îmi împrăștie drumul
din miazănoapte în latul lumii

din carul mare crește o stea
până-n fața casei
și intră 'n pământ cu tot
cu lumină:
cu tine.

de acolo

scrie-mi de acea parte a grădinii
în care a căzut steaua mea
altădată

din pământ, eu te văd cum ai curs
într-o lacrimă spre acel estuar
în care-mi spălăm umbra o dată pe an

și viața ta e pânza cea rară
cu chipul meu imprimat
ca într-o fântână unduitoare
unde a dormit în sfîrșit

eu știu că mă vezi, la ninsori,
că au căzut milenii printre noi
că stai cu umbra mea alături
de atunci

că fluvii negre ne-acoperă
cu moarte

pe-amîndoi.

Tablou de familie, Sorin Gherguț, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe, Editura Leka-Brîncuș, București, 1995, 196 p., preț neprecizat.

Șase !

Răzvan Rădulescu ♦ T.O. Bobe
♦ Svetlana Cârstean ♦ Cezar Paul-Bădescu
♦ Mihai Ignat ♦ Sorin Gherguț

prefațatorul literaturii studenților săi și nu greșește. Să-i vedem, pe rând.

*

**

RĂZVAN RĂDULESCU este deplin format ca prozator. Textul său, *Închipuita existență a lui Raoul Rizoiu* este al unui scriitor stăpîn pe arta narațiunii și care se grăbește încet: își dozează efectele cu voluptate. Este asemenea unui pictor care înainte de a trece la arta abstractă știe că trebuie să poată desena la perfecție o mînă și pentru asta face nenumărate studii. Scrisul și poziția sa în "tabloul de familie" îmi amintesc de Cristian Teodorescu la *Junimea* (al cărui roman de debut s-a numit, desuet, *Tainele inimei*). Tocmai pentru că, în loc să aprindă reci focuri de artificii, exersează pînă la virtuozitate un tip de proză aproape balzaciană (contracarat de știința dialogului și a intersecțiilor discursurilor, de o perspectivă naratorială ironică - mi-a plăcut enorm ridiculizarea procesului scrierii unui articol și al receptării lui) îi prevăd lui Răzvan Rădulescu un viitor sigur în literatura română. Proza lui, despre ultima perioadă din viața unui cuplu de bătrîni care încă se iubesc (deși căsătoria lor - pentru nevastă o mezalianță - nu-i scutită de toate problemele de gen) are un ritm adecvat bătrîneții ticăite. Reface o lume practic dispărută, cu conversații în care româna fuzionează cu franceza, cu doamne Lahovary și domni Cantacuzino, cu cai de curse și Jockey Cluburi, cu ore tihnite, în parc. Lumea nouă o înlătură cu brutalitate pe cea veche, iar Raoul Răzvan, intrusul care prin pasiunea pentru cai și prin căsătorie face totuși parte din ea, este ultimul, disperatul, nebunul ei susținător. Finalul, prea vădit simbolic, cîteva lungimi precum și prenumele personajului (nepotrivit pentru un om simplu: Georgette și Raoul nu sună

deloc a mezalianță) sînt singurele defecte ale unei proze foarte bune, în care tehnica detaliului semnificativ, a replicii și mai ales a comicului dau cititorului alese satisfacții.

*

**

LA CELĂLALT capăt al "spectrului" se află **T.O. Bobe**. Textele lui reunite sub titlul *Spirala* (*film artistic*) inovează și experimentează tot ceea ce nu e procedeu clasicizat. Mircea Cărtărescu le numește, în mini-portretele din prefață, poeme, eu le-aș numi mai degrabă proze (primele trimit la proza rimată a lui Mircea Nedelciu din *Efectul de ecou controlat*). Acest teritoriu comun proză-poezie este una din tendințele clare de evoluție a literaturii (va exista în curînd o "piață comună" literară, care va face uz de procedee comune). *Spirala* este ADN-ul, adică viața, în *filmul artistic* al căreia sînt înghițite: acvariul sau apele primordiale sau amniotice, sirenele sau iubitele imaginare, balerinele, ziua obișnuită și obișnuințele ei, jocul, scrisorile, poveștile erotice din amintire sau din închipuire și desprinderea finală. Tendința de ermetizare e subminată de un spirit ludic deschis, în pagini de bună calitate (*Acvariul* sau *Camera lucidă* cu superbul evantai de "burice").

*

**

SVETLANA CÂRSTEAN scrie și ea proze poetice, dar aici e război, ca și cum poeticul și prozasticul s-ar lupta crîncen pentru a obține dominația absolută. Titlul care le reunește, *Floarea de menghină*, e cel mai clar exemplu. Textele ei au o ironie cuceritoare sub care se simte o anume teamă sau tristețe care le sporesc farmecul. Parodiind discursurile festive muncitorești, optimismul forțat al propagandei comuniste, literatura proletcultistă și toate poncifele ei, autoarea creează și tabloul de grup (titlul volumului e luat din paginile ei) al adolescenței asediate de interminabila "sărbătoare a muncii". Originală și rotundă, cu portrete remarcabile și adîncimi freudiene, *Floarea de menghină* nu putea lipsi din acest volum.

*

**

ABISALUL există și în prozele lui **Cezar Paul-Bădescu**, cu toată aparența lor de întâmplări banale din viața lui Dănuț. Sensul fiecăreia se află de obicei într-o singură frază, la

urmă, transformîndu-le în mici și înțelepte fabule. Sînt fabulele vîrstei incerte și mereu ingrate, în care copilul simte o seamă de repulsii și cruzimi care scapă celor mari. Așa cum pentru un copil lucrurile au dimensiuni mult mărite, și micile întâmplări, gesturi, chiar senzații cotidiene se dilată la maximum din perspectiva copilului. Autorul prinde perfect (sau își amintește) această variabilă a vîrstei de tranziție. Iar Dănuț tranzitează de la o proză la alta, de la o vîrstă la alta și de aceea, deși naivitatea cu care înghite toate momelile familiale și sociale e aceeași, el pare mereu alt personaj. Nu pe continuitate se mizează aici, ci pe ruptură, omului dîndu-i-se șansa de a-și cîștiga mereu altă identitate. Deși amestecul de cruzime și inocență ale copilăriei la bloc amintește de Cărtărescu, Cezar Paul-Bădescu e departe de a-i fi epigon.

*

**

CEI DOI poeți, Sorin Gherguț și Mihai Ignat, completează o familie din care talentul nu lipsește, iar expresivitatea nu este involuntară. Titlul ciclului de poeme ale lui **Mihai Ignat** este *Privirea*, dar această privire funcționează în versurile lui ca un aparat de filmat și "de stresat". Poetul își asumă tot ce vede, fixînd cu cîte un *stop cadru* mișcătoarea realitate. Filmul propriu se intersectează cu filmele celorlalți. Lumea e stressantă și încărcată (de sensuri), la fel sînt și poemele lui Mihai Ignat. Inteligente, ascunse, lasă totuși deschisă o fantă de lumină spre sentiment. Dacă pentru renaștîștii ochiul era poarta sufletului, *Privirea* lui Mihai Ignat ezită veșnic la intrare.

*

**

SORIN GHERGUȚ se joacă încă în căutarea magiei proprii, cu nepăsare, doar că uneori (în *Limba mea*, *Pompe funebre*, *Întunecare*) atinge, ca din greșeală și coardele grave ale existenței. Versurile lui sînt voit dizarmonice (deși rima apare des) tăiate, trecute prin grile, folosite ca materie primă pentru diverse experiențe, care, ca orice experiențe pot să reușească sau nu. Și la el se simte influența poeziei lui Cărtărescu. Rămîne doar ca mezinul "familiei" să se fixeze la una din formulele pe care, cu ușurință, le încearcă.

Întrucît spațiul nu mi-a permis citirea pasajelor preferate din textele celor șase, sper ca viitorii cititori ai acestei literaturi de viitor să le aleagă singuri. Eu îi asigur că efortul merită.

Concursul literar "Tristan Tzara"

LA ANUL, în 1996, va fi marcat, la Moinești, centenarul nașterii poetului avangardist Tristan Tzara. În vederea acestei omagieri, Societatea Cultural-Literară ce poartă numele moineșteanului universal organizează un concurs național de poezie și eseu consacrat fondatorului mișcării Dada. Cele mai valoroase lucrări vor fi publicate în revista noastră plurilingvă,

"Caietele Tristan Tzara".

Textele, redactate în română sau în principalele limbi moderne și cuprinzînd zece pagini, pot fi expediate, pînă la 25 decembrie 1995, la următoarea adresă: Prof. Vasile Roboiuc, Societatea Cultural-Literară "Tristan Tzara", str. Vasile Alecsandri, bl. C 4, ap. 10, 5478 Moinești, județul Bacău.

Un kamikaze al poeziei

ÎN TIMP ce Paul Goma este denigrat de *Adevărul* și *Adevărul literar și artistic*, la Societatea "Adevărul" S.A. apare un volum de *Postume* de Ion Caraion. Ca toți reprezentanții și susținătorii regimului actual, și cei grupați în jurul fostului ziar *Scânteia* îi prefără pe anticomuniștii morți. Oricum, este greu de crezut că Ion Caraion, dacă ar fi fost în viață, ar fi acceptat o asemenea combinație. Chiar și noi, ca simpli cititori, simțim o strângere de inimă văzându-i versurile răstignite între "Redactor: C.Ștefănescu" și "Editor delegat: Cristian Tudor Popescu".

Volumul cuprinde poemele postume ale lui Ion Caraion, preluate din "Suplimentul de literatură, cultură și educație" al revistei *Dialog* din Dietzenbach (Germania). Editorul acestei reviste, dr. Ion Solacolu, le grupase la vremea respectivă într-un ciclu de "caiete", apărute câte unul pe an în 1989, 1990, 1991, 1992 și 1993. Emil Mann, îngrijitorul actualei ediții, a preluat fără vreo mo-

dificare conținutul "caietelor". Meritul său în această privință este aproape nul. Ca îngrijitor de ediție, el n-a supus unei analize critice ordinea textelor, n-a investigat arhiva rămasă de la poet, n-a adus completări. În schimb, a compus un *Tabel cronologic biobibliografic* de maxim interes, cu necesare referiri la calvarul vieții lui Ion Caraion. Cititorii din generațiile mai noi au astfel prilejul să afle că Ion Caraion a ispășit întâi o pedeapsă de cinci ani închisoare, din motive politice, între 1950-1955, și că în 1958 a fost din nou arestat și condamnat la moarte, pentru "trădare de patrie, spionaj, defăimarea culturii socialiste, uneltire împotriva orânduirii legale de stat" (de fapt, pentru alcătuirea unei liste de scriitori nesupuși care urmau să primească un sprijin bănesc din Occident), pedeapsă comutată în cele din urmă în muncă silnică pe viață.

Versurile lui Ion Caraion apărute postum sunt, ca și cele publicate în timpul vieții, secvențe ale unui monolog sumbru și sarcastic, oscilând între acelele de megalomanie și momentele de descărajare paroxistică, dincolo de care nu mai poate urma decât sinuciderea. Pasaje întregi sunt ininteligibile, ca stenograma unui delir:

"Explozii prin boluri. Eprubetele pline/ de teoria abiselor și a lucrului în sine./ de sfori în sus, de flori în jos./ de crenguțe, de oscioare, de buhnițe/ cu sens interzis./ Ca o ninsoare enigmatică prin timp și abis/ cu fanatici care încep să guite/ cu dinți, cu metamorfoze/ (pete acum, numai pete)/ cu nopți începând să se destrame peste orașul de os./ peste creuzetele roze".

Dacă renunțăm la ambiția de a descifra fiecare vers în parte, înțelegem sensul mai general al poeziei lui Ion Caraion: această poezie este

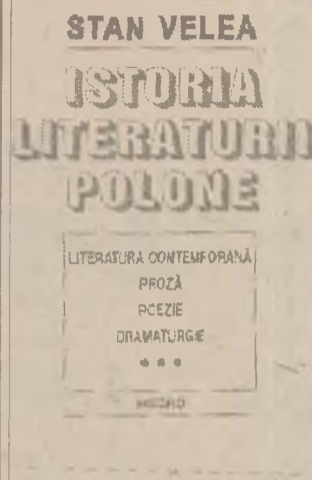
un pamflet la adresa existenței, pamflet furibund și radical, a cărui proferare îi face mai mult rău poetului decât lumii. El ne apare ca un kamikaze, dispus să sară în aer odată cu tot ceea ce urăște. Tocmai de aceea, pamfletele sale propriu-zise, de factură argheziană (deși mult mai înverșunate și mai neartistizate decât cele ale lui Arghezi) par, prin raportare la context, adevărate oaze de calm și luciditate:

"În tîgvă are paie și-n gură are plumb/ și-i cade câte-o prună la fiecare vorbă./ Un terci, un mleat, o zeamă, un șanț, un maț, o ciorbă./ Scuipiciul, sâșaiacul, pelticul, gîngăvila/ În fiecare urbe își are câte-o vilă./ Or să-i găsească leșul în care dintre ele? -/ puhoi de mogăldete, norodul numai piele/ și ce, trimis la muncă, se-ntreabă zi și noapte.../ A priponit prostia și-o mulge să dea lapte."

Lucrare vastă dusă la bun sfârșit

CU ACEST volum III, cunoscutul polonist Stan Velea își încheie *Istoria literaturii polone*, opera sa de-o viață. (Volumul I a apărut în 1986, iar volumul II - în 1990.) Faptul că o vastă lucrare de sinteză este dusă la bun sfârșit constituie, în România, o raritate și, poate, un semn bun.

Volumul III, consacrat literaturii polone postbelice, se deschide cu prezentări sintetice ale evoluției fiecărui gen în parte în perioada care a trecut de la cel de-al doilea război mondial și până în prezent. (Lipsește critica și istoria literară, dar pe parcurs se fac și - inevitabile - referiri la ele.) Avem astfel prilejul să aflăm cu invidie că scriitorii din Polonia și-au câștigat încă din 1955 dreptul de a scrie și

Stan Velea, *Istoria literaturii polone. Vol. III - Literatura contemporană. Proză. Poezie. Dramaturgie*, București, Ed. Medro, 1995. (Lucrare apărută sub egida Academiei Române - Institutul de Istorie și Teorie Literară "G. Călinescu"), 436 p., 5000 lei

altfel decât în conformitate cu normele realismului socialist. Ceea ce au scris însă înainte de această dată (iar unii dintre ei, în virtutea inerției, până prin 1960) seamănă leit cu literatura propagandistică din România lui Dej. (O cercetare comparativă a ravagiilor proletcultismului din literaturile țărilor est-europene ar duce, probabil, la concluzia că în perioada respectivă s-a produs o internaționalizare a kitschului comunist, cu foarte mici diferențe de la o țară la alta.)

După introducerea în atmosferă, urmează profilurile celor mai importanți scriitori poloni contemporani: Jan Parandowski, Tadeusz Breza, Jerzy Andrzejewski, Witold Gombrowicz, Hanna Malewska, Teodor Parnicki, Julian Kawalec, Wiesław Myśliwski, Stanisław Pietak, Tadeusz Nowak, Julian Przybos, Kazimiera Illakowiczówna, Wisława Szymborska, Tadeusz Różewicz, Slavomir Mrozek. Metoda critică folosită de Stan Velea este elastică, permițând stabilirea unor raporturi între biografie și operă, sesizarea unei evoluții a conștiinței estetice, descifrarea unor sensuri ale textului constituite independent de voința autorului, indicarea a ceea ce s-a demodat din creația literară etc. etc. Discursul critic al lui Stan Velea este, din punct de vedere stilistic, academic - și uneori rigid -, dar nu se transformă niciodată într-o retorică goală. Istoricul literar are mereu ceva de spus - are de fapt de spus mai mult decât spune - și de aceea reușește să se facă respectat de cititor.

Este reconfortant, ca un duș rece, și spiritul critic cu care tratează Stan Velea lite-

ratura scriitorilor aduși în prim-plan. Despre scriitorii români, în România, nu se scrie niciodată cu atâta luciditate. Nu ne rămâne decât să sperăm că se va găsi și un istoric literar polon care să facă un tablou al literaturii noastre contemporane.

Inteligent și neserios

POETUL Calistrat Costin ne propune, în locul unei cărți de Sandra Brown, o carte la fel de ușoară, dar mult mai puțin convențională și anume un zodiac umoristic. Respectând în linii mari portretele morale-robot din zodiacurile aflate în circulație, autorul se lansează în digresiuni fantaziste pline de calambururi și de aluzii la viața sexuală. Predomină umorul gros, popular și uneori doar vulgar:

"Veritabile capodopere, femeile-berbece sunt comori anevoie de pătruns (dar nu imposibil): principiul dezvăluirii acestor distinse doamne e unul de absolut rafinement: natura îți dă comoara

Calistrat Costin, *Zodiacul în doi peri... (umor sănătos!)*, Iași, Ed. Junimea, 1995. 144p., 1500 lei.

ca s-o dai, nu să mergi cu ea, ca proasta, în rai!"

Din când în când intră în funcțiune automatismele de poet și textul se transformă într-o versificare improvizată și obsesiv lubrică:

"șerpoaica de Lola nu-și pierde cu unul cu doi busola, întâi și-ntâi pentru că nu o are, orientându-se după cum behăie partenerii (numărul nu contează), știutoare a cădea mereu cu «coada»-ntre picioare".

Este și regretabil că un autor înzestrat cu inteligență, cu umor, cu o vervă inepuizabilă s-a angajat în scrierea unei asemenea cărți, care și-ar avea locul mai curând într-un sex-shop decât într-o librărie.

Ion Caraion, *Postume*, ediție îngrijită și prefațată de Emil Manu, București, Societatea "Adevărul" S.A., 1995, 336 p., 4590 lei

Cărți primite la redacție

◆ *Dicționar de critică literară*. Coordonatori: Iustina Itu, Mircea Itu. Autori: Magda Andronic, Pavel Baimușe, Cornelia Bularca, Mihai Cimpoi, Romanița Constantinescu, Andreea Deciu, Ioana Fruntelată, Ion Funariu, Marin Iancu, Ion Itu, Iustina Itu, Mircea Itu, Dan Kițu, Mircea Moț, Bianca Osnaga, Steluța Pestrea-Suciu, Ion Stoia, Lucian Zanchi. Brașov, Ed. Orientul Latin, 1995, 336 p., 6000 lei

◆ Indira Spătaru, *Poeme*, Iași, Ed. Cronica, 92 p., 1500 lei

◆ David Dorian, *Paradisele derizorii*, poeme, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 1995, 64 p., 2000 lei

◆ Dorian David, *Regele dimineților*, poezii, cu o prefață de David Dorian, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 1995, 48 p., 2000 lei

◆ Ioan Nistor, *Colecționarul de liniște*, versuri, Alba Iulia, Ed. Bab, 1994, 60 p., 1000 lei

◆ Ioan Nistor, *Psihismul hidric bacovian*, Alba Iulia, Ed. Alfa, 1995, 48 p., 1500 lei

◆ George Mirea, *Moartea cocoșilor-tenori*, roman, Oradea, Ed. Cogito, 1995, 200 p., 3090 lei

◆ George Corbu, *Corbigrame*, vol. I, Oradea, Ed. Cogito, 1995 (epigrame), 136 p., 1060 lei

◆ Bogdan Suceavă, *Legende și eresuri*, poeme, cu o prefață de Alex. Ștefănescu, București, Magic art design, 1995, 56 p., 1200 lei

Amor machiavellic

SE ȘTIE că Somerset Maugham nu a excelat în romane așa cum o făcuse însă în prozele sale scurte, deci un roman istoric scris de autorul

Somerset Maugham - *Machiavelli și mătrăguna*, traducere de Andrei Bantaș, Editura Cvinta, București, 208 p., 5100 lei

Robiei chiar că nu promite prea multe. *Machiavelli și mătrăguna* este o carte neobișnuită, care se dovedește totuși a merita să fie citită până la capăt, drept răsplată pentru cei ce izbutesc să depășească primul capitol. Neobișnuită pentru că ea pornește de la o idee foarte originală, o găselniță de genul celor care asigură farmecul nuvelor sale, dar e scrisă în stilul plictisitor din operele minore (dar majore ca pretenții) ale lui Maugham. Urmind o formulă dumasiană - complet neașteptată pentru un scriitor cu temperamentul artistic al lui Somerset Maugham, înclinat mai curînd spre psihologism și extotism - romanul ni-l prezintă pe celebrul Nicollo Machiavelli la începuturile carierei sale, cînd de fapt nici nu era încă prea celebru, ci doar un finar proaspăt căsătorit din interes, cu ambiții și talente pe măsură, pornit în prima sa misiune diplomatică importantă. Aceasta îi prilejuiește autorului fade incursiuni în istorie, informații de manual, simplist narativizate, despre relațiile încordate dintre Italia și Franța și Spania, în configurația lor de atunci, cînd Ludovic al XII-lea deținea o parte din regatul Neapole și Milano, spaniolii jucau și ei un rol important, reprezentînd un însemnat pericol, iar Biserica și Papa erau foarte influente. Din fericie, nu tratativele și sistemul de contraspionaj dintre aceste mari puteri determină miza reală a romanului, ci o chestiune mult mai pămîntescă și mai simpatică: aventura amoroasă a lui Machiavelli cu nevasta unui "coleg" pe care îl cunoaște cu prilejul misiunii sale în orașul Imola. Așa că marea artă a strata-gemelor și tacticii infailibile a vestitului personaj este pusă în acțiune nu în planul intrigilor politice (deși există și așa ceva în carte), ci în al celor erotice. Unde, cu toată strălucirea și abilitatea sa, arta cu pricina eșuează lamentabil. Toată tărășenia ar fi cam în felul următor: frumoasa Aurelia este

cea de-a treia nevastă a lui Bartolomeo, pe care nici una din consoartele sale legale, după cum nici numeroasele sale concubine nu l-au dăruit cu un moștenitor, dramă în toată regula pentru un bărbat cu poziția socială a distinsului nobil, în plus și cam bătrînor pentru a-și permite să aștepte la nesfîrșit. Punîndu-și propria sa sterilitate pe seama unui ghinion absolut, respectivul se vede în situația de a adopta copiii surorii sale, ceea ce ar constitui însă căderea în dizgrație a nevestei și mamei acesteia. Și aici intervine Machiavelli, înamorat pînă peste urechi de nurea Aureliei, pe care ține neapărat să și-o facă ibovnică. Planul lui e simplu și aparent infailibil: mituiește un călugăr, pe confesorul lui Bartolomeo și al soatei sale, ca să-l convingă pe bărbat să plece într-un pelerinaj la un presupus sfînt făcător de minuni în domeniu, urmînd ca de minune să se ocupe el în timpul cît soțul este plecat. Le convinge cu greu și pe doamne - oferindu-le cadouri și prezentîndu-le numeroasele avantaje ale afacerii - și cînd totul este pus la cale... se alege praf. Machiavelli este chemat într-o audiență urgentă și importantă, care se prelungește peste măsură, astfel încît în final, eroul nu ratează doar o noapte de giugulele amoroase, ci se alege și cu o răceală zdravănă, care-l pune la pat pentru vreo cîteva zile, și rămîne în plus lefter, deci nu poate relua tratativele cu aleasa inimii. Consolidîndu-se de acest eșec. Machiavelli își duce la bun sfîrșit misiunea, fără să renunțe chiar de tot la gîndul de a fi amantul Aureliei, cînd pe neașteptate se trezește cu soțul nătrău, venit să-i mulțumească cu lacrimi în ochi pentru binele ce i-l făcuse, căci - minune! - nevasta chiar rămăsese însărcinată. Autorul era chipeșul Piero, servitorul pe care Machiavelli îl trimisese în noaptea cu pricina la doamne, spre a le convinge să nu se supere de cele intervenite. Scribit de meschinăria celor lumești, eroul nostru se consolează, încă o dată, la gîndul că va scrie o piesă de teatru în care să-și povestească pătania, și cum viața e trecătoare iar arta nepieritoare, în final tot el va fi cel cîștigat. Gîndul acesta îl rumegă multă vreme, pînă cînd află că netrebnicul servitor, care plecase între timp din slujba sa, se căsătorise pînă la urmă cu bogata și frumoasa văduvă a sărmanului Bartolomeo, ceea ce, nu se știe exact de ce, îi retează entuziasmul de a-și mai "imortaliza" trista poveste.

Marea găselniță despre care vorbeam este că Maugham concepe un Machiavelli total năfîng, care face în permanență planuri peste planuri, rămînînd însă sistematic mofluz. Tocmai de aceea mi se pare nu doar nejustificat, ci chiar ciudat stilul romanului, tonul *serios* admirativ al naratorului, care vede în Machiavelli un mare bărbat politic, parcă fără să-și dea seama în ce împrejurări ridicole îl pune. Astfel, *Machiavelli și mătrăguna* este o carte ce ne oferă un caz foarte interesant, de scriitor care își ratează senin o posibilă mare operă, scriind o parodie pe care singur nu o pricepe.

Un roman friulan

...SCRIS într-o italiană împănată cu replici în germană, engleză, sîrbă și dialect triestin, de către Giuliana Morandini, critic literar și teatral stabilit la Roma, *Cafeneaua "La Oglinzi"* este o poveste pretențioasă și confuză, pe care, cum ni se spune și pe coperta ultimă, "cititorul este liber s-o recom-pună după cum îi face plăcere", pentru că tot nu se înțelege prea exact despre ce e vorba. Cert e că personajul principal, Katharina Pollaczek este o femeie venită la Trieste pentru un proces în legătură cu fiul său, avut dintr-o căsătorie nefericită cu un bărbat bolnav mintal, pe care îl părăsise în împrejurări sumbre și misterioase. Însă nu această dispută maritală constituie miza romanului, și nici măcar amintirile Katharinei, ce sugerează existența unui trecut populat de personaje stranii, eroi ai unor evenimente neobișnuite, ci reconstituirea unei atmosfere de belle époque, într-o Austrie imperială calmă și plină de distincție. Cartea seamănă cu anumite filme italienești foarte în vogă la un moment dat, *Deșertul roșu* de Pildă, pentru că are aceeași lentoare a evenimentelor, făcînd însă permanent trimitere la un plan psihologic foarte agitat, și plasează în centru o eroină incapabilă să trăiască o viață comună dar coerentă, care plutește pur și simplu în torpoarea propriilor gînduri și amintiri. Numai că romanul Giuliane Morandini are o lentoare ușor plictisitoare, iar autoarea nici nu stăpînește construcția narativă, care cerea o destul de complicată dispunere a epicului astfel încît acesta să susțină lirismul unor atitudini

Giuliana Morandini - *Cafeneaua "La Oglinzi"*, traducere de Mara Chirițescu, Editura Proteus, 142p, preț nementionat.

contemplative ale personajului. Cartea devine confuză și monotonă, izbutind doar sporadic să-și afirme substanța. În plus, transcrierea în cele patru limbi a replicilor personajelor, probabil în scopul unei autenticități a reconstituirii atmosferei imperiului multinational, se dovedește a fi mai curînd o prețiozitate agasantă, mai ales că neglijențe de tehnoredactare pun problema și în privința textului românesc, darămite cînd e vorba de sîrbă sau triestină...

Teatru și proză

GÎNDIT ca un roman, dar scris ca o piesă de teatru, cu lungi întreruperi epice, aparent fără legătură cu subiectul principal, *Recviem pentru o călugăriță*, ca toate operele falkneriene, descinde dintr-un univers ficțional imens, în care fiecare element trimite la celelalte, fără de care, singur, poate părea de neînțeles. *Recviemul...* reia povestea din *Sanctuar*, adăugîndu-i o sumbră continuare. Temple Drake era acolo o adolescentă victimă a unei întîmplări tragice. Plecată fiind cu un prieten, cu mașina, la un meci de baseball, acesta se îmbătase, făcuse un accident, în preajma ascunzătoarei unor bandiți care o răpiseră și o aruncaseră într-un bordel din Memphis. Aici se îndrăgostește de unul dintre bandiți care va fi ucis, iar după ce părăsește bordelul - de unde ar fi putut, de fapt, oricînd pleca - se căsătorește cu Gowan, cel care o însoțea în ziua accidentului și a răpirii, nu o căsătorie din dragoste, ci una dictată de sentimentele de vinovăție ale băiatului. În *Recviem pentru o călugăriță* copilul acesta i-a fost ucis copilul - rodul experienței lui Temple la Memphis - de către servitoarea lor negresă, Nancy, care își recunoaște crima fără ezitare și e condamnată la moarte. Piesa de teatru se desfășoară în tribunal, însă nu Nancy este eroina, și nu fapta comisă de ea contează, ci disperata mărturisire a lui Temple, care încearcă să-și retrăiască și să-și asume trecutul, recunoscîndu-l și mărturisindu-l în fața tuturor.

Rămîne însă valabilă întrebarea: de ce a ucis Nancy un biet copil lipsit de apărare? Mai cu seamă că ea e călugăriță, un fel de Maria Magdalena (fostă prostituată, culeasă de Temple și Gowan dintr-o rigolă) care vorbește tot timpul de rai, iertare și chemarea lui Isus "Lăsați copiii să vină la mine", slujnică supusă și credincioasă, ce cunoaște trecutul lui Temple. Răspunsul pe care îl găsește Sorin Alexandrescu în carte e neverosimil și nemulțumitor: crima ar reprezenta modul - teribil dar eficient - în care Nancy încearcă să o convingă pe Temple să nu fugă cu fratele bărbatului pe care îl iubise la Memphis, să rămînă pentru a avea grijă măcar de cel de-al doilea copil. Aceasta ar explica și de ce e Nancy o călugăriță, pentru că gestul ei, doar aparent criminal, ar fi de fapt un sacrificiu. Dar chiar dacă acesta e răspunsul, el este forțat, așa cum sînt practic și personajele, pentru că fiecare dintre ele e compus dintr-un amestec de puritate și abjecție, ceea ce nu e nici extrem de nou, nici imposibil, dacă protagoniștii nu ar avea o copleșitoare incoerență interioară, astfel încît nu poți ști niciodată ce se întîmplă, care sînt adevăratele relații dintre ei, dacă se detestă sau se iubesc tainic, dacă se căiesc sincer sau mint cu cinism. Această permanentă incertitudine epică e susținută, bineînțeles, de celebrul stil falknerian, de frazele sale ample și greoaie, ce se rostogo-

CLASICI
al literaturii moderne

WILLIAM
FAULKNER

recviem pentru
o călugăriță

Editura Univers

William Faulkner,
Recviem pentru o călugăriță, traducere de Mircea Ivănescu, postfață de Sorin Alexandrescu, Editura Univers, 1995, 224 p., 2800 lei

lesc ca o misterioasă bolboroseală, voit incompreensibilă neori.

Cred însă că răspunsul la întrebarea formulată mai sus, și în același timp soluția artistică a romanului, trebuie căutată în paginile în proză, aparent complet detașate de intriga propriuzisă, care compun un soi de iconografie a orașului Jefferson, unde se petrece acțiunea. Interesant este că toate evenimentele evocate - alcătuiind o istorie a ținutului - se leagă cumva de ideea de justiție, pentru că e vorba de construirea unui tribunal, a închisorii, prinderea unor răufăcători ori numirea guvernatorului. Totul gravitează în jurul ideii de dreptate, care pînă în final rămîne, cred eu, o noțiune ambiguă, nu doar pentru noi, cititorii lui Faulkner, ci chiar pentru locuitorii Yoknapatawpei.

Dacă traducerea lui Mircea Ivănescu mi s-a părut dezamăgitoare (prin prea numeroasele neglijențe pe care și redactorul cărții le-ar fi putut corecta) postfața lui Sorin Alexandrescu este excepțională, nu numai pentru că oferă o lectură extrem de interesantă, ca din partea unui afit de fin cunoscător al lui Faulkner, ci mai ales fiindcă ea este un document personal despre distinsul critic.

Cărți primite la redacție

◆ Serge Brussolo - *Coșmar de închiriat*, traducere de Nicolae Constantinescu, postfață de Horia Nicola Ursu, Editura Nemira 1995, 254 p., 5000 lei

◆ David Murađ-Ferreira - *O dragoste fericită*, traducere, postfață, tabel cronologic și note de Mariana Ploae-Hanganu, Biblioteca pentru toți, 1994, Editura Minerva, București, 294 p., 800 lei

◆ Patrick Modiano - *Scutit de pedeapsă*, traducere, prefață și tabel cronologic de Angela Cismaș, Biblioteca pentru toți 1994, Editura Minerva, București

Umor dintr-o epocă

FULGERĂTOAREA trecere în neființă a celui care a fost Titus Popovici m-a surprins... Starea sa veșnică de impaciență nu mi-ar fi îngăduit să presupun un atât de brusc deznodământ. De aceea cernitul anunț al Academiei Române, Uniunii Scriitorilor, Uniunii Cineaștilor și Televiziunii, din seara zilei de 30 noiembrie trecut, m-a uluit și mi-a redeșteptat amintiri din vremea când eram colegi la Facultatea de Filologie din București.

Pitorescul și mai ales ineditul unora dintre ele mă determină să le împărtășesc și altora...

Am fost deci, colegi de facultate în anii 1949-1953. O perioadă foarte grea... O perioadă în care te trezeai peste noapte exmatriculat din facultate pentru că se afla că ai "origine nesănătoasă", pentru că ai spus sau ai savurat o glumă care putea fi interpretată și altfel, pentru că ai comentat vreo știre inconvenientă ascultată la cine știe ce post de radio, sau ai scris vreunei colege făcând paradă de cunoștințe istorico-literare care puteau fi tălmăcite în fel și chip, pentru că ai chiulit de la orele de limbă rusă, pentru că, fiind la Filologie, îndrăzneai să-l citești pe Argezi, Blaga (ca să nu mai vorbim de alții...) și să-i recomanzi și colegilor, pentru că ai atitudine cosmopolită...etc. etc. Iar de prin 1952 se adoptase o metodă cu "față-mai-umană"... "Culpabilul" nu mai era exmatriculat, era doar mutat "disciplinar"...Caz concret: un student din anul al III-lea Istorie transferat "disciplinar" în anul al III-lea al Facultății de Medicină, cu obligația ca până la sfârșitul anului școlar să-și susțină toate examenele de diferență pe toți cei trei ani... O himeră, drept care cel în cauză a renunțat singur și nesilit de nimeni...

Titus Popovici era, la începutul facultății, slujbaş la Ministerul Artelor și deci "scutit de frecvență". Asta însemna că nu era obligat să asiste la cursuri, dar trebuia să se prezinte la examene alături de noi, cei de "la zi". În toamna lui 1951, în anul al III-lea, T. Popovici și-a făcut apariția la cursurile de zi. Fusese debarcat din funcție pentru o manifestare de frondă.

S-a încadrat printre noi, care legasem deja prietenii pe bază de afinități, ca și cum ar fi fost în mijlocul nostru de la bun început. Și fiind un spirit ager, plin de vervă și umor și-a adjucecat imediat un grup de simpatizanți destul de numeros.

Era, oarecum, deja...cunoscut printre noi. În primul trimestru al anului I văzusem prin ziare că figura cu o piesă în repertoriul Teatrului Național din București. Ba, dacă îmi amintesc bine, se anunța chiar și data premierei. Dar aceasta nu a mai avut loc. Motivele?... Schimbare de "macaz" politic... În același an însă, revista *Viața Românească* îi găzduia o suită de schițe, scrise în colaborare cu Fr. Munteanu.

În anul școlar în care își făcuse prezența la cursuri (1951-1952), împreună cu alți colegi căministi scoteau o "revistă" de umor, scrisă de mână, *Mă'nțe?*... (de la "mă înțelegi?"), care circula printre studenții anului nostru, iar în cămin chiar și printre studenții altor facultăți, suscitând un interes neobișnuit. Revista ironiza unele aspecte din viața studentescă.

Titus Popovici, deși necăminist, a colaborat la acea "revistă" aducând și o notă proprie. Numele său îl vom găsi de-a lungul numerelor 3-7 (apărute în primăvara lui 1952), cunoscând că în total n-au apărut decât opt numere, precum și suplimentul *Te'nțe!* (colecția se păstrează și astăzi de către subsemnatul).

Pe atunci, în anul al III-lea al Facultății de Filologie, la cursul de *Istoria limbii române* (condus de regretatul profesor Boris Cazacu), se tratau aceleași probleme ca și în anul I și al II-lea, adică limba secolului al XVI-lea. Chestiunea iscase nenumărate ironii la adresa programei analitice, iar exemplificările predate la curs se încetățeniseră printre studenți ca și cuvintele unui jargon. În special prinseseră ilustrările de procliză a articolului masculin și feminin la numele proprii (fetei îi Marie, îi Tamara, Gheorghe a i Mosostoe - vezi în acest sens: Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, vol. VI, Din secolul al XIII-lea până în secolul al XVII-lea, Fundația Regală ptr. lit. și artă, Buc., 1946, p. 219). Acestea au dat ideea lui Titus Popovici să dedice două ode problemelor de limbă ale secolului al XVI-lea și să înceapă o "dramă" de epocă, în versuri, care au apărut în revista de-atunci, rămânând, de fapt, necunoscute marelui public (în afara unui număr infim de studenți și profesori - cca 3-400 de persoane).

Așa au luat naștere: *Odă secolului al XVI-lea* (trei strofe), *Odă lui Gheorghe a i Mosostoe* (nouă strofe) și fragmentul de piesă *Gheorghe a i Mosostoe* - drama sec.XVI (9 personaje, 3 tablouri, aproape 200 de versuri), care demonstau cunoașterea temeinică a limbii vechi (în care sensul propriu al cuvintelor este adesea cel de atunci), de către T.Popovici, mânuirea cu lejeritate a particularităților de limbă și abilitatea versificării, calități pentru care a fost declarat de către colegi adevărat "mosostolog". Aceste atribute i-au fost recunoscute chiar și de colectivul, de atunci, al catedrei de *Istoria limbii române*, când cele două "ode" au ajuns acolo, prin intermediul unui asistent (dacă nu mă înșel..., Al. Nicolescu) mai apropiat studenților (deși exemplele utilizate erau plasate în situații comice, care scoteau în evidență ineficiența repetării ani la rând a aceluiași probleme, în detrimentul limbii veacurilor următoare, care nu era studiată).

În afara acestor colaborări, Titus Popovici a mai semnat în *Mă'nțe?*... : schița *Un pedagog de școală nouă* (prilejuită de o întâmplare al cărei erou principal a fost și care deși amintește de Marius Chicoș Rostogan al lui Caragiale și de *Domnul Vucea* al lui Delavrancea, nu le este cu nimic tributară), un *Proiectul de ortografie aethymologică a linguei Romanae* (era vremea când "ajutorul roșu" ce venea"de la Răsărit" se manifesta (citește: impunea) și în ortografie, iar tinerețea lui T.P. cu greu putea fi ținută în frâu) și un *Portret* al personajului său Gheorghe a i Mosostoe (desen colorat, 12 x 11 cm, semnat dr. jos cu inițialele T.P.).

Îmi amintesc că, în 1983, la întâlnirea prilejuită de aniversarea a trei decenii de la absolvire, mi-a solicitat să-i transmit, în copie, toate aceste texte ale sale (manuscrisul unora îl cedase unei colege), mărturisindu-mi că ar intenționa să scrie un roman inspirat din studenția noastră. La sugestia altui coleg, Dionisie Dărău (care suferise rigorile temnițelor comuniste - după absolvire - pentru că îndrăznise să asculte *Europa liberă*) de a xeroxa revista pentru a putea s-o dau și altora, T. Popovici m-a sfătuit să nici nu încerc așa ceva: "Vom avea în curând - mi-a spus el - vremuri și mai grele decât în studenție, iar xeroxatul va trebui să-l "explici" unora care te vor înțelege conform ochelarilor de cai pe care îi poartă. Așa că mai bine multiplică-le la mașină sau chiar de mână..."

După o vreme i le-am dus... Nu știu dacă s-a apucat de proiectul menționat... Dar am considerat că este de datoria mea, ca în memoria sa să dezvăluie istoricilor literari acest aspect inedit al scriitorului Titus Popovici.

Mihai Apostol

I ODĂ SECOLULUI AL XVI-LEA

O secol al luminii! Gramaticii istorici
Din sacrele-ți izvoare cu răvnă pescuesc
Din dulcea apă chiară, pioși,
se'mpărtășesc,
Sorbind pe nări tot colbul ce se depuse'n
hronici.

O! secol! Noi urmași-ți purceși din tatăl
Noe
Întemeiem stabile familii de cuvinte
Purtăm în suflet nume mărețe, nume
sfinte:
Tamarei, ei Sarei și Gheorghe Mosostoe.

Ne-e punga burdușită de banii de ciubote
Cu care nobil secol, ne'ndestulași
din plin
Și'n catalog, cu patos, vorbesc
a mele note
De dragostea pe care ți-o port
și ți-o închin.

Titus Popovici
Mă'nțe, an. I, nr. 3, 2 martie 1952, p. 3

II ODĂ LUI GHEORGHE A I MOSOSTOE

Motto: "Non omnis moriar"

O! seculii în goană atâtea falnici nume
Le prăvălesc în bezna amarei neființe
Dar Gheorghe Mosostoe rămâne-va
în lume
Apărător sublime a ei noastre credințe!

Era trăind în fsatul pe nume Beșenova
A cărui pomeneală nu se va îngropare
Îl mângâie pe creștet vârgura ei Sare
Și Moise Peștișelu îl învățare slova.

La vrâsta când alți omini nu știu
incabalar
El fuse căsătoriu cu fata ei Tamare
Și toată-a sa fămeaie'n băsericiei se
rogare
Desiderând să afle a lor spre rai căraire.

El nu bea vin nici țuică, ce numai apă
chiară
Spre-ai minței limpegiune și-a
nației slăvire
Hanibal, Caesar, Nero ca-arina
pot să piară
Dar Gheorghe Mosostoe viava'n
nemurire.

Sărut a ta pomeană! căci am înțelegut
Cum subt găvoazde crude te-au răstignit
dușmanii

O! gadine hiclene cum oare ați putut
Ca svânta-i prea mândrie să
ne-o ascundeți cu-anii?

Noi, în meserătate sem triști, dar
ne-amintim
De tine, vir ilustru, de toate câte feci.
Chiar de-ar ploua din ceriu cetății;
din țintirim
Tu flacăra vărsare'n a noastre
înremi reci.

Și azi sem împreună lingviști și învățați
De trei ani, doar de tinre al dascălilor
rost
Besăduiaște'ntr'una. Sem mândri,
fericați!
Bez tinre fiecare ar fi azi mic și prost.

Nu ne lăsa o Doamne ca greșnici
și mișei
Să nu'nvățăm cest secol ori să-l gilăluim
Pe-acești giureli netrebnci cu fuște
să-i lovim
Și'n naftă clocotindă să-i aruncăm
pre ei.

O! Gheorghe, demenreață-a științii
despre limbă
Ce poartă ca berbece urmașul tău
Cazacu
Ești leagea ce rămâne și'n veci nu se
mai schimbă

Cine-o cârți'n aleanu-ți pe-acela îl ia
dracu!

Titus Popovici
Mă'nțe, an.I, nr.3, 2 martie 1952, p.3-4

III GHEORGHE A I MOSOSTOE

- Drama sec. XVI -
Actul I
Tabloul I

Ionașcu (cu disperare)
O! cruda suferință ce sufletu-mi
sd obește
Cu ura, disperarea, mânia se'mi etește
Soția mea, onoarea cu tină mi-a nânjit
Din patul conjugale s'a dus... Mă
părăsit!...

O! șerpții răsbunării de inimă mă
mușcă!...
Am s'o ajung din urmă! Închisă într'o
cu că

Clemența mea, zadarnic, miseau
va-implora!

Nu e latin cel care nu știe-a răsbuna!...
Cât sufăr! O! Mișelul! La simpla
pronunțare

A numelui pe care nu-l știu, simt
o turbare
Așa cum Occeanul ce-și leagănă-al
său val

Sinistru se'nfioară, când suflă-un
vânt fatal

Și'n alungări turbate de'nvoburări
de spume
Un tremur de timoare răspânde
peste lume!

Tamara era dulce, pe albu-i sânșior
De-atâtea ori crezut-am că gata stau
să mor!

O! unde-i mângâierea ce mâna sa
îmi dete?

O, unde-i unduirea, de lan, a blondei
plete?...
Și ochii, ce ca cerul profund și liniștit
În raze jucăușe-mi spuneau: Tu ești
iubit!...

Ah! moarte! Răsbunare! Vreau sânge!
Mațe scoase!

Urechi tăiate! Chinuri! Vreau într'un sac
a-i coase

Și în hasna să-i svârlu! În fiare vreau
să-i strâng...

O! inima mă doare! Ah! sufăr, gem și
plâng...

Un servitor (grav)
Pan Gheorghe Mosostoe!
Ionașcu (fericit)

Să intre! O! iubite...
Gheorghe

Aflând că treci prin clipe de-amar
chinuite
Ionașcu (mirat)

De unde știi?
Gheorghe (calm)

De unde? Nu știi că eu știu tot
Ionașcu (umil)

Mă'nchin! O! tu lumină-a acestui veac
uitat.
Gheorghe (indignat, dar îngăduitor)

Durerea te orbește Ionașcule. Se poate
De veacul nostru falnic să spui o
nedreptate?

Acest veac e coroana ce peste omenire
Revarsă raze albe de veșnică slăvire...
Ionașcu (cu respect)

Căci tu trăiești într'ânsul...
Gheorghe (modest)

O! tu mă măguli
Te'ntr'eb, știindu-ți chinul, cu ce te pot
servi?

Ionașcu (plângând)

S'a dus... S'a dus Tamara...ah! ah! cu
hohotesc
Mă'năbușe durerea...Tamara!
Mă sfârșesc!

Gheorghe (stupefiat)
Te-a părăsit?
Ionașcu (cu o tresărire de nădejde)

Da! Gheorghe adumi-o înapoi
O iert! îl iert...să vină! Să stea-aici
amândoi!

Numai s'o vâd! Cu ochi-mi s'o urmăresc
mereu

I sumbră

mi-o! Tu poți face ce nu poate un zeu.

Gheorghe (simplu)
Voi să se înhame opt cai, să ncarci rădvanul
pur, carne, pâine, armuri...
Ionașcu (visător)

nara...
Gheorghe (sigur de sine)

lul
Bistrița mi-e prieten. La dânsul drept mă duc

ntro săptămână, nevasta ți-o aduc!
e)

Ionașcu (ridicând ochii spre cer)
Tu ce porți cu fală un scump și nobil nume

ține, întreg veacul va dăinui în lume
e; intră Tamara)

Tamara (înfiorată)
tremur! Pân'acuma într'un dulap ascunsă

ui. Ah Gheorghe...Gheorghe...de jale sunt ajunsă...

u...Unde ești Gheorghe?

Mi-e sufletul robit...
tea a vieții mele...te-ai dus?

M'ai părăsit?...
clipe'ngrozitoare! Din dulcele amor

a smuls Ionașcu, fiara cu gânduri de omor

stind)

eri în vreme ce consumam compot
i Gheorghe și zise: Ionașcu, știe tot.

spada trasă umblă, te cată

să te-omoare...
Ivează-mă!" strig. Zice: Să n-ai

nicio timoare
e ascunzi în casă...să taci ca'n

șintirim
ă găsec prilejul pentru ca să fugim...

icam? O! Doamne, Doamne...
Sunt tristă! sunt damnată

stă pasiune sanguină-exacerbată
arde, mă inundă, mă secetă,

mă'ngheață
Gheorghe Mosostoe, tu unica mea

viață
stâlp al fericii...

Gheorghe

nara! Apa chiară

ai gustoasă, scumpo, de când
te văzui iară...

vino iar în brate-mi, să răd...
Tamara

Gheorghe

să plâng
Tamara

ite, lângă tine de dragoste mă frâng
r...Ce-ai făcut?

Gheorghe

ine. Ionașcu s'a'ngrijit

vem de-acu'nainte, un dulce trai
tihnit.

CORTINA

abloul II (sfatul boiarilor de Bistrița)

Platono (grav)

ți ai noștri frateri, boeri și falnici
șpani

noi domnit-a pacea de-atâtea
zeci de ani

ierile, în pace, ni le-am bătut. Și ele
iniște și pace ne-au înșelat...

Ionașcu (slăbit, neras, isbucnește)
jele...

rupt înrema'n mine.
Platono

așcu taci!
Ionașcu

!
Platono

ani!
-i vorbă nici de crimă și nici de rapt
de bani.

nara a i Ionașcu, fugind de bună voie
iește împreună cu Gheorghe

Mosostoe!
Ionașcu

cred! nu cred! Tamara! I-am scris
c'o voi ierta

Platono

ți-a răspuns?

Ionașcu
Nu vine'napoi...cât o costa.

Popa Endichimie
Muiarea iaste dracul, cu plete și cu nuri
Te fură până n'apuci, tu biet vir, ca s'o

furi
Acestea zise David Psalmistul... (se
așează)

Beagner ot Brașov
iar eu zic!

Să te încrezi în hulpe, dar nu într'un
amic.

Ionașcu
Vai mie păcătosul!...

Platono
Boieri nu fiți prostime!

Muiarea este cauza atâtor zeci de crime
Cu ochiul seu te chiamă, cu mâna ta

respinge
Piciorul ei te-aprinde, răceala ei te stinge

Cu perul te'nvește; te spânzură cu
părul.

Femeea e minciuna, femeea-i adevărul
Ziua îți e stăpână, iar noaptea o slujești.

Ionașcu
Vai, vai Platono frate...ce lucruri

mi-amintești!

Platono
Ipac, fugi Tamara cu Gheorghe

Mosostoe
Amoriul lor sălbatic, de bună seamă'n

toi e!

Ionașcu
Vai, vai, măicuță maică...

Platono
Ionașcu, fii bărbat...

Ionașcu

Am fost...
Popa Endichimie (cu cucernicie)

Domnul ne dete și Domnul ne-a luat...
Platono

V'am spus eu! Mosostoe, acest demon,
gadină

Cu ochiul și cu buza de miere dulce,
plină.

Pe toți v'a tras pe sfoară. Ia spune
pan Micloe

Feciorul tău...Grigore...
Ionașcu (mai bucuroș)

Leit e Mosostoe!
Platono

Și-al tău Cosmine?
Cosmin

Și-al meu!
Boierii (în cor)

Și-al meu! Și-a mea! Și-al meu!
Popa Endichimie

Să ne rugăm cu toții să-l bată Dumnezeu
Ionașcu

Să-l bată!
Platono

O! Ce nule! Săriți! Să-l batem noi!
Cu fuște și cu săbii.

Beagner ot Brașov
Război să-i dăm! Război.

Platono
Să moară!

Ionașcu (cu timiditate)
Pan Platono n'o lua'n nume de rău.

Feciorul tău leit e Gheo...
Platono (răcnind)

Dracu!
Ionașcu (blând)

Atunci e-al tău!
CORTINA

Tabloul III - iubire sau amor?

Tamara (despletită, plânsă, acuzatoare)
O! taci! La ce e bună mișelnica ta scuză

Minciuna răspândită de-o ipocrită buză?
La ce-mi stârnești pojarul părerilor

de rău?
O! mueratic sarbăd!

Gheorghe (blând)
Iubito... plânsul tău...

Tamara (tăios)
Da! Plâng! Îmi plâng iubirea!

M'am înșelat amaric!
Cuvintele cu care erai atât de darnic,

Ca floarea păpădiei, suflate sunt de vânt.
Gheorghe

Îți jur că ești aceea ce până la mormânt...
Tamara

Miști! Gadină! Mereu tragi
la chervăsănărie!

M'ai înșelat cu Safta,
cu Marta și Marie,

Cu Sara, cu Evdo-
chia, cu slujnica!

Gheorghe (candid)
Tu crezi?

Tamara
Nu-mi umple iar pe-

reții cu armăsarii-ți
verzi.

Cât sufăr! Ce du-
rere!...Ah! Anima

mi-e grea
Adio! Du-te! pleacă!

Gheorghe (aparte)
Și banii sunt la ea!

(grav)
Adio deci...

Tamara (aparte)
Cum? Pleacă? (tare) Te duci?

Gheorghe
La ce-ași mai stare?

Când a lor mele vorbe tu nu le dai
crezare?

Tamara
Te duci?

Gheorghe (cavernos)
O! nu departe... aproape...

Tamara (neliniștită)
Unde? Zi!

Gheorghe
Mă duc acolo, de-unde, 'napoi nu

poți veni!...
Când bulgării de țărână, căde-a-vor;

când preoții
În jalnic cântec...

Tamara (tipând)
Gheorghe!

Gheorghe (urmând)
...vor prohodii cu toții

(scuturându-se)
O! dar la ce? Adio! Iubirea mea te iartă

Că ai mînjit-o sarbăd cu sarbăda
ta ceartă.

A Dieu...Cu tine'n suflet mor...
Tamara (urlând)

Iartă-mă!
Gheorghe (solemn)

De acord!
Doar știi că pentru tine se sbate

al meu cord.
Tu ești acea iubire, prin faptul

că-observăm
Tandretea respectivă pe care

ne-o purtăm
Și care ne'ncălzește prin faptul

că e caldă
Și se observă raza ce'n focul lor

ne scaldă
Vedem a măestrie...

Tamara (fericită)
Ah! Gheorghe mă iubești?

Gheorghe (indignat)
Prin faptul că'ntrebi asta, observ că

te'ndoiești.
Tamara

Nu! Nu! (după o lungă sărutare Tamara
iese)

Gheorghe
Atunci e bine. Of! câtă trudă! Sară!

Sara (supărată)
Ce poruncește domnul? Ei hai,

ce mai vrei iară?
Gheorghe (subtil)

Să-ți spun cât ești de fină...
Sara

Mai bine taci din gură.
Gheorghe

O! Scumpo, în privirea-ți citesc un dram
de ură.

Iar una cu iubirea ce strâns se împletesc!
Sara

De te mai dai la mine, să știi
că te plesnesc

(plânge)
Ai zis că lași pe Doamna, că te însori

cu mine,
Că mă iubești...

Gheorghe
Stai Sară să îți explic cum vine.

Sara
Ai zis că Doamna-i hădă, că n'o iubești

cu dor!
Gheorghe

Da! te iubesc pe tine, iar ei îi dau onor
Iubirea ori există și-atuncea e iubire

Ori nu - în cazul-acesta - e-o simplă
nălucire.

Amorul însă este nivelul ce în inemi
Și'n alte părți revarsă un foc arzând.

Și nimeni
Iubi nu poate fără amorul respectiv,

din cauza ideii ce-l face un parșiv
Dorind copii ori alte asemenea mijloace

Amorul este dansul ce toți vor
ca să-l joace.

Sara (fericită)
Acum pricep. Știu bine că-mi porți

amor.
Gheorghe

Eu plec
Cu-o sticlă de-apă chiară, plictisul

să-mi petrec.
(Iese el, intră Tamara; încep amândouă
să toarcă).

Tamara
Ce bun e Mosostoe!

Sara
Ce drept!

Tamara
Cât de fidel!

Sara
Cât de frumos!

Tamara
Ce nobil!

Sara
Nu-i nimenea ca el!

Tamara
E un ascet!

Sara
Un taur!

Tamara
E tandru...

Sara
Când te pișcă

Senzațiile toate, mai repede se mișcă.
Tamara

Și ce mult mă iubește!
Sara

Și ce amor îmi poartă!
Tamara

Pierdută-s fără dânsul!
Sara

La gându-acesta-s moartă!
Un servitor

Cinstită giupâneasă, pan Gheorghe
m'a mînat

Să spun că spre-Orăștie, călare, a plecat
Ducând în șea pe fata lui Moise Peștișel.

(Se deschide ușa și năvălesc: Ionașcu,
Platono, Beagner ot Brașov, Popa

Endichimie cu săbiile scoase; femeile
leșină).

Platono
Ah! unde e mișelul, să isprăvim cu el!

Ionașcu (începând să plângă)
Tamara... oh!...

Tamara (demnă)
Hai vino, te iert că te'nșelai

(aparte)
Așteaptă Mosostoe...Așteaptă!

Ai să-mi dai
O cruntă socoteală!

Ionașcu (scărpinându-și chelia)
Mă ierți?

Tamara
Da!

Ionașcu
Mulțumesc!

Sara (aparte)
Așteaptă Mosostoe...am să ți-o

râsplătesc.
CORTINA

Titus Popovici

Mă'nțe?, an.I, nr.4, 9 martie 1952,

p.2-4 și nr. 5, 16 martie 1952, p.2-4.

O carte despre regele Ferdinand

DESTINUL a voit ca regele Carol I, devenit domnitor al Principatelor Unite în 1866 și rege al României în 1881, să nu aibă copii. De fapt, avusese un copil dar murise la cinci ani. Dar chiar de ar fi trăit, fusese o fetiță (Maria) și articolul 82 din Constituția din 1866 stabilea că ereditatea la domnie aparține numai bărbaților "prin ordinul de primogenitură și cu excluderea perpetuă a femeilor și a coborâtorilor lor". Încît trebuia căutat un moștenitor din familia regelui. În 1881, după devenirea țării regat (15 martie 1881), s-a reglementat chestiunea succesiunii, apelîndu-se la articolul 83 din Constituție care stabilea că urmașul va fi cel mai în vîrstă dintre frații regelui sau coborîtorii lui. S-a întîmplat că și Leopold, fratele mai vîrstnic al regelui Carol I și urmașul acestuia cel mai în vîrstă au refuzat succesiunea tronului României. Atunci sorții au căzut asupra celui de al doilea fiu al prințului Leopold, Ferdinand. Împăratul Germaniei, Wilhelm I, cap al familiei Hohenzollern, și-a dat acordul, încît nepotul regelui Carol I a devenit moștenitorul său la tronul României. De abia în 1884 a venit principele Ferdinand în România. După cîteva luni, s-a înapoiat în Germania pentru a-și continua studiile liceale și, apoi, universitare. Familia regală a avut grijă să-i trimită, în Germania, un profesor care l-a învățat românește. În 1889 principele Ferdinand s-a stabilit în România. Era un tînăr de 24 de ani, înalt de statură, blond, foarte cultivat (cîtea mult în greacă, latină, germană, franceză, engleză, rusă), cu solide cunoștințe de muzică, literatură, artă, chimie și cu o pasiune, devenită erudiție, pentru botanică. Întră sub tutela severă a regelui Carol I, care, în sobrietatea rigidă a protocolului de la Palat, nu-i îngăduie tînărului principe nu numai libertate în atitudine dar îi refuză orice participare în activitatea Coroanei. Tot trăind în singurătate, Ferdinand s-a îndrăgostit, în 1891, de Elena Văcărescu, domnișoară de companie a reginei Elisabeta. Regina a încurajat idila și chiar dorința principelui de a se căsători cu Elena Văcărescu. Dar Carol I s-a arătat neînduplecat, mai ales că în-

săși Constituția nu îngăduia căsătoria moștenitorului decît cu o descendentă a unei familii regale europene. Regina și principele au stăruit, dar regele a rămas neclintit pe litera Constituției (atunci, la intervenția reginei, ar fi rostit Lascăr Catargi celebra replică: "Aiașta nu se poate, Majestate"). Principele, finalmente, s-a supus (după ce, o vreme, a plecat la Sigmaringen, amenințînd cu sinuciderea), regina, supărată, a luat drumul exilului timp de trei ani iar Elena Văcărescu, silită să se destăreze, s-a stabilit pentru totdeauna la Paris. Chestiunea - de stat - a căsătoriei principelui Ferdinand trebuia grabnic soluționată. La sfîrșitul lui decembrie 1892 s-a căsătorit cu principesa Maria, nepoata reginei Victoria a Angliei și fiica unei mari ducese de Rusia. Traiul perechii princiare la Palatul Regal era aspru și încorsetat, stînjîndu-i enorm, deși, în primii doi ani, Maria a născut doi copii (va mai naște alți patru), dintre care unul, fiind băiat, a clarificat, în perspectivă, succesiunea dinastiei. În memoriile reginei Maria (reeditate acum vreo trei ani) se povestește, pe larg, cîte umilinte efective a avut de suportat de pe urma "unchiului", sever, avar și care le interzicea nepoților pur și simplu libertatea de mișcare și chiar dreptul de a călători în străinătate. Și asta deși lista civilă a perechii princiare era de un milion lei aur anual (atunci, salariul lui Maiorescu de profesor universitar era de 700 lei aur lunar), la București avînd Palatul Cotroceni iar la Sinaia li s-a construit Pelisoarul. Nu se puteau bucura însă de viață, regele supraveghînd totul, de la cei cu care intrau în relații pînă la felul, voit foarte riguros, în care își creșteau copiii. Cît despre familiarizarea principelui moștenitor cu treburile statului, regele nici că voia să audă iar primirea ambasadurilor acreditați la București îi era strict interzisă. Dacă principele era o fire retrasă, cam lipsit de voință și decizie, timid cu totul și fără vlagă, principesa, temperament vulcanic și dominator, a găsit soluții de evaziune, alegîndu-și, dintre amanți, pe unul statornic, în persoana prințului Barbu Știrbey, cu care, știe Argetoianu cu gura lui rea, a și conceput un copil, pe principesa Ileana.

Douăzeci și doi de ani a durat așteptarea principelui Ferdinand. De abia la 27 septembrie 1914 (stil vechi) a murit regele Carol I, după o domnie glorioasă de 48 de ani, neconsolat că la Consiliul de Coroană din 23 iulie 1914 (tot stil vechi) n-a izbutit să obțină intrarea României în război - cum voia - alături de Puterile Centrale. La 28 septembrie/11 octombrie 1914 principele Ferdinand devine rege al României. La solemnitatea jurămîntului a promis că va fi un bun român. Și a fost. S-a încoronat în zile de cumpănă pentru istoria țării, cînd majoritatea opiniei publice cerea alăturarea României de Antanta pentru a obține, la viitoarea conferință de pace, teritoriile românești aflate în stăpînirea imperiului habsburgic. Deși german și el, prin-naștere și educație, regele Ferdinand a știut să reziste presiunilor Puterilor Centrale. L-au fortificat, prin sprijin moral și sfaturi bune, regina Maria, Ionel Brătianu - șeful guvernului - și Barbu Știrbey. Și a fost atît de tare în decizia sa încît a știut să-i inducă în eroare pe ambasadorii Puterilor Centrale și pe fruntașii politici români antiantantiști. Încrăzător în inteligența primului ministru, l-a lăsat să discute cu țările Antantei cele două tratate (politic și militar) și, cînd momentul fast a venit, l-a ratificat, anunțînd decizia de a intra în război la Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916. Și-a învins sentimentele progermane pentru interesele superioare ale țării. Pentru asta a rămas cunoscut drept "Ferdinand cel loial". După prima lîună a victoriei în război, a venit catastrofa, datorită nerespectării de către aliați a clauzelor convenției militare. L-a implorat, la 24 august 1916, pe țarul Nicolae al II-lea să-și îndeplinească promisiunea înscrisă în convenția militară. Zadarnic. La mijlocul lui noiembrie familia regală, apoi și guvernul, au părăsit Bucureștiul, stabilindu-se la Iași, devenit capitala țării. Germania și Austro-Ungaria, victorioase pe fronturi, voiau să înlăture regele în favoarea altui monarh, la aceste proiecte asociindu-se și unii fruntași politici români (Carp, Stere) rămași în Bucureștiul ocupat. Abdicarea, în martie 1917, a țarului Nicolae în Rusia a complicat și mai mult lucrurile. Regele a plecat, atunci, pe front și, citind un text alcătuit de N. Iorga, a promis ostașilor reforma agrară și aceea a dreptului la expresie politică. Relua, în fața ostașilor, o idee din mesajul tronului la deschiderea sesiunii parlamentare din decembrie 1916, aprobată în iunie 1917, după dezbateri furtunoase ale deputaților și senatorilor. Victoriile de la Oituz, Mărăști și Mărășești au fost adumbrite de victoria revoluției bolșevice din Rusia și declarația acesteia că iese din război. Regele și sfetnicii săi au fost înțelepți. N-au acceptat propunerea lui Take Ionescu ca regele (și guvernul) să se exileze, prin Rusia, în Franța. Regele a declarat: "Cît timp va rămîne liber un petec al teritoriului național, eu voi rămîne acolo, cît timp va rămîne un soldat și un drapel român, eu voi rămîne alături de ei, oricare ar trebui să-mi fie soarta". S-a convenit să se trateze cu inamicul convenția de armistițiu. Ion I.C. Brătianu a demisionat, regele chemîndu-l la guvern pe generalul Averescu, care a început tratativele cu inamicul și, treptat, acesta a fost convins să-l recunoască pe Ferdinand drept suveran, în continuare, al României. Apoi Averescu a cedat guvernarea (la 5/18 martie 1918) lui Al. Marghiloman, care s-a sacrificat ca om politic încheind - în interesul țării - rușinoasa pace de la București. Regele, bine sfătuit, a refuzat, prin diverse tertipuri, să sem-

Ioan Scurtu, *Regele Ferdinand (1914-1927, Activitatea politică)*. Editura Garamond, 1995

neze tratatul de pace, fără semnătura regală tratatul nefiind valabil. În 27 martie 1918 (încă înainte de încheierea tratatului de pace încheiat de Marghiloman), regele Ferdinand a primit știrea deciziei Sfatului Țării din Basarabia, prin care această istorică provincie românească se unea cu țara. La 14/27 octombrie 1918 aceeași hotărîre istorică adoptă românii din Bucovina. A urmat prăbușirea fronturilor Centralilor și capitularea lor. Guvernul Marghiloman a fost înlocuit cu cel al generalului Coandă, care declară mobilizarea armatei române. La 1 decembrie 1918 Ardealul, Banatul și Maramureșul decid unirea cu țara. În aceeași zi regele Ferdinand revenea în București. A trăit imensa bucurie de a fi devenit regele tuturor românilor, întregiți în hotarele istorice ale țării lor. Încoronarea de la Alba Iulia, din octombrie 1922, a fost împlinirea unui vis secular al românilor. Și simbolistica încoronării o întruchipa el, regele Ferdinand cel loial.

După război, regele care trăise, din 1914, gloria, restrîștea și triumful alături de Ionel Brătianu, a crezut nu numai în steaua lui dar și în înțelepciunea lui de bărbat de stat. Ca și Ionel Brătianu, regele Ferdinand n-avea încredere în noile partide apărute pe harta politică a țării. Treptat, și-a pierdut rolul de arbitru, devenind prizonierul lui Ionel Brătianu, despre care se spunea că este regele neîncoronat al țării, sugerînd regelui cînd trebuie chemat și demis un guvern. De fapt, cu excepția a două guverne-paranteză Averescu (numite pentru că o voise Brătianu), a guvernului Blocului condus de Vaida-Voevod (decembrie 1919-martie 1930), a efemerului guvern Take Ionescu (o lună), țara a fost condusă de liberali, trezînd ostilitatea naționaliilor-ardeleni și a țărăniștilor. Apoi s-a petrecut, tot la sugestia lui Brătianu, actul de la 4 ianuarie 1926, prin care parlamentul (majoritar liberal) l-a decăzut din drepturile successorale, ce-i drept, la cererea lui - pe moștenitorul tronului, principele Carol, transferarea acestui titlu nevîrstnicului Mihai și instituirea unei regențe. Demnitatea Coroanei era, astfel, mult diminuată. Iar regele era bolnav încă din 1925. În 1926 s-a diagnosticat un cancer stomacal și la 19 iulie 1927 regele Ferdinand a decedat. Domnise numai 13 ani și lăsa treburile țării vraiste, fără succesori matur, cu un guvern liberal atotputernic și o opoziție turbulentă, meru agîtînd ideea readucerii pe tron a principelui Carol.

Acest comentariu e prilejuit de apariția cărții d-lui Ioan Scurtu, intitulată *Regele Ferdinand*. Dl. Ioan Scurtu, istoric reputat, este autorul, în 1983, a unei substanțiale monografii despre istoria P.N.Ț. I-au mai apărut, apoi, alte cărți și culegeri de documente. Aceasta, pe care o comentez aici, este mai curînd o carte de informare (ca să evit termenul, compromis, de popularizare). Nu e o exegeză de amploare, ci ceva mai mult decît o broșură, cu destule pagini-căutînd senzaționalul. Monografia solidă, necesară, despre regele Ferdinand, mai e de așteptat.

"Memoria"

"TOCMAI DVS., «campioni ai libertății», ați încuviințat atunci, prin pasivitatea Dvs., ca un foarte apropiat prieten, România democratică, să intre pe mîna unui călău ca Stalin." Acesta este cel mai important cap de acuzare formulat de Banu Rădulescu în scrisoarea Fundației Memoria către președintele Bill Clinton. Ignorînd voluta diplomatică, rechizitoriul enumeră cîteva momente esențiale din istoria recentă a României, toate marcate de refuzul de a interveni al autorităților americane. Scrisoarea se încheie cu o exortatie caustică: "...dacă v-ați hotărît să nu mai veniți, e mai bine să ne-o spuneți cu glasul tare, rîspicat. Ca să nu ne mai legăm în iluzii, cum ni s-a mai întîmplat."

La rubrica despre martiriul bisericii românești, Doina Cornea reface destinele a șase episcopi, torturați și uciși în închisori comuniste. Părintele Filaret Gămălău, arestat pentru adăpostirea unui ofițer german și, ulterior, pentru activități conspirative, povestește, într-un stil seducător prin prospețime, revelația care l-a salvat de la sinucidere.

"Piesă la dosarul Pitești", "Amintiri din locurile morții", "Al cincilea cerc al suferinței" (despre "pușcăria în aer liber" a celor urmăriti de Securitate), articolul lui William Totok despre deportările în Bărăgan și cel al etnografului Petru Caraman despre românitatea Basarabiei (incriminat, bineînțeles, de cenzură) sînt textele care dau contur revistei. Numărul este ilustrat cu reproduceri după tablourile lui Vladimir Mihai Zamfirescu (inclusiv cîteva dintre cele prezentate la "Catacomba"), pierzînd însă mult în expresivitate datorită condițiilor grafice.

Revista "Memoria", aflată acum la numărul 14, ne aduce sistematic în atenție un adevăr istoric - ororile universului concentraționar românesc. Întrucît e vorba de un martiriu autentic, depoziția nu abandonează nici o clipă tonul reținut în favoarea anatemei furtunoase, și eficiente. Astfel, șansa ca acest discurs, a cănui îndreptățire nu poate fi pusă la îndoială, să devină unul public, recuperator - șansa aceasta rămîne încă o simplă speranță. (Mihnea Mircan)

Politica feministă

PERIOADA furtunoasă în cheștiunea feministă, din planul mișcărilor sociale așa-zis liberatoare, a fost înlocuită în ultima vreme de o tot mai imobilă apatie. Ceea ce se putea demonstra prin feminism s-a demonstrat, deși nu peste tot în măsura în care ideologii acestuia au năzuit. Cauza-decaderii mai trebuie căutată în spiritul vremurilor, în criza ideologiilor despre care se vorbește tot mai curajos de când extremismele și-au dovedit, odată cu excesele, și lipsa de raționalitate. Diferența sau asemănarea dintre femeie și bărbat au existat și vor exista în mod immanent, iar revizuirile nonconformiste în această privință vor fi întotdeauna de nuanță și nu de esență - nuanță culturală și esență naturală.

Revolta femeilor față de discriminarea economică, socială și politică s-a trezit odată cu conștiințizarea "umilinței" la care sînt supuse. Există o coincidență între declanșarea revendicativității femeilor și primele curente republicane din istorie, odată cu creșterea exigențelor egalitare. Primele imagini ale femeii, consemnate în timp, au fost cele de lucrătoare sau, în cazurile fericite, de martiră sau regină puritană. Nu este o separație netă între progresul științei și emanciparea femeii. Știința a determinat bisericile să-și revizuiască dogmele, conducînd la răsturnarea multor prejudecăți - precum creația secundă a femeii. Cheștiunea diferențierii sexuale în patriarhatul modern s-a transformat în una politică. Mișcarea femeilor (ni se spune adesea că diferă substanțial de *feminism*), de la sufragetele sprijinite pe ideile liberalismului clasic al lui John Stuart Mill (din *The Subjection of Woman*, 1869), pînă la virulența politică din ultimele decenii, a marcat o adevărată "Renaștere a sexului feminin" (A. Michel, *Femmes, sexismes et sociétés*, 1977). Renașterea medievală a întronat rațiunea ca măsură a conștiinței și comportamentului uman - cartezianismul conștiinței de sine a determinat femeile să devină conștiente de propria identitate. Ele au descoperit că în afara statuturilor de mamă, soție sau amantă, într-un spațiu existențial redus la cel al căminului, nimic nu le aparține cu adevărat.

Numericește cel puțin, forțele bărbătești și cele femeiești au fost la paritate, așa încît nu se puneau problema nedreptății natural-demografice. Emanciparea femeii s-a referit, inevitabil, la aspectele calitativ-valorice ale existenței sociale. Contextul anilor '60 din Occident, declanșator al formalismului feminist, care a dus la masculinizarea femeii și feminizarea societății, este și contextul mișcărilor sociale ale diferitelor tipuri de minorități non-etnice (homosexuali, drogații, divortații etc.). Mai este și contextul apogeei urmat de o bruscă devitalizare a "stîngii" marxiste. Mișcările feministe nu au fost ferite de contaminarea politică indusă dinspre socialism și strălucitorul său firmament al egalității generalizate. Dorința activă de schimbare a condiției femeii a făcut din feminism o ideologie a unei mișcări ce n-a rezistat racolării partidelor socialiste. Îndemnul lansat de Simone de Beauvoir la începutul acelor vremuri e mai mult decît sugestiv: "Lupta de clasă și lupta sexelor trebuie duse împreună!" (*Le deuxième sexe*, 1949). Militantele au hotărît că independența fizică trebuie căerită prioritar și că e o condiție necesară a independenței lor culturale, totale. Mariajul și maternitatea sînt, în opinia lor, nedemne subjugări fizice ale femeii, de dependență materială și deperson-

alizare a sa; drept urmare, acestea au fost primele atacate de mișcările feministe sau de cele "radicale". Recunoașterea faptului că marii filozofi ai lumii sînt bărbați îndurerează feministele, convinse că de pe poziția "curătoarei de cartofi" nu se poate accede prea mult la metafizică.

Soarta a făcut ca în paralel cu feminismul militant, în patria acestuia, Statele Unite ale Americii, să cunoască o mare vogă curentul "deconstructivismului". Indus și el de marxismul pătruns pe tărîmul etico-estetic, deconstructivismul dă seama despre noua paradigmă ce se interoga asupra posibilității de interacțiune dintre culturi, sexe, genuri. Primele răspunsuri s-au încadrat în generosul curent al postmodernismului, și includeau reasezarea raportului masculin/feminin într-o formă revoluționară. Mai mult decît pe plan politico-sindical, mișcarea feministă s-a soldat cu rezultate benefice în planul spiritului, deoarece îndemnul la revizuirea conștiinței și comportamentului social, în privința poziției secunde rezervate genului feminin, au revoluționat mentalitățile occidentale.

ANTROPOLOGII culturali au constatat că baza ascunsă a mentalităților poate fi revelată prin studiul limbii, în raport cu utilizatorii săi. Cercetările lingvistice au indicat o masculinitate universală a limbajelor. Feministele susțin, pline de revoltă, că acesta e cel mai clar exemplu de subordonare a lor.

De-a lungul timpului, totul era privit și consemnat prin ochii bărbatului; femeia era *celălalt*, respectiv un altul care e înțeles și se face înțeles mai dificil, dar mai ales nu are nevoie să gîndească, deoarece nu interesează ceea ce gîndește: bărbatul cîntărește evenimentele prin raportarea la *normalul* pe care sexul masculin îl reprezintă. Rezultatul e consemnat în diferențierea de *gendă* (din englezescul "gender") a limbajului, echivalentă cu o polarizare a sa. Mișcările feministe au respins în general etnopsihologia, probabil și pentru că adiacenta psihanaliză le-a fost un dușman ascuns în furnizarea argumentelor necesare, explicînd prea insistent acțiunea socială prin mecanismele frustrării. În perceperea stereotipurilor legate de subordonarea feminină nu se făcea altceva decît psihologie socială: diferențierile de *gendă* în limbaj nu se datorează faptului că femeile și bărbații comunică izolat unii de alții, ci mai degrabă din cauză că mediile acestora de viață sînt particulare. Pentru că în general femeia e *străinul* (*străina*) în majoritatea domeniilor, ea e pusă în situația vorbitorului de *forme nondominante* - se dedublează și vorbește un limbaj în lăuntru limbajului, propriu-zis e bilinguală. Iată un model al limbajului feminin, așa cum l-a sintetizat socioloaga Robin T. Lakoff pentru spațiul american (*Talking Power*, 1990): 1) Femeia pare să pronunțe sunetele mai puțin precis decît bărbații (sîsîitul americanilor); 2) Intonația femeilor e mai variabilă decît la bărbați; 3) Ele folosesc mult diminutivele și eufemismele; 4) Folosesc mult adjectivele și alte forme expresive; 5) Utilizează forme convenționale ambigue; 6) Utilizează echivocul și categorisirile; 7) Femeia utilizează intonația paternă nespecifică în punerea întrebărilor, ea e nesigură și are nevoie de aprobări; 8) Vocea femeilor e mai liniștită decît a bărbaților; 9) Sînt mai directe și mai politicoase decît bărbații; 10) Nu-și asumă opiniile; 11) Există

părerea că e bine ca în conversație femeia să fie întreruptă; 12) Stilul comunicativ al femeilor este mai mult colaborativ decît competitiv; 13) Ele folosesc mult expresiile nonverbale, și 14) Sînt mult mai atente la gramatică, la corectitudine în vorbire și evită colocvialismele mai mult decît bărbații.

Inechitatea lingvistică de *gendă* din procesul de comunicare este o problemă de comportament, care duce frecvent la stigmatizarea femeilor. Feministele susțin însă că limbajul lor este intelectual prin excelență, deschis și colaborativ, chiar dacă este un limbaj al puterii private și nu publice. Nu trebuie omis faptul că astfel de evaluări se fac din interiorul situației, suferind de o verosimilitate în consecință. Pe de altă parte, psihosociologii de astă dată, au arătat că limbajul masculin e limbajul academic, non-interactiv, impersonal, non-emoțional și obiectiv. Una dintre nemulțumirile feministe sînt cuvintele cu unică formă, masculină, desemnînd cu precădere sectoare interzise lor ("politist", "președinte", "pompiet" etc.). Paradoxal, cei mai mari dușmani ai feministelor au fost tot femeile, îndeosebi cele care recunoșteau androcentrismul intelectual (scriitoare, universitare); ciocniri au fost și între feministele feministe și feministele aflate sub imperativul masculinizării urgente.

S-AU SPUS multe în campaniile mișcărilor de femei și feministe, inclusiv invective la adresă bărbatilor, care nu o dată au fost numiți în corpore machiști, uneori confrunțați cu neîngăduitoarea expresie anglo-saxonă "male chauvinist pig". Nici bărbații nu le-au menajat în focul campaniilor și disputelor, acuzîndu-le de pildă de protejarea kischului - prin introducerea forțată a elementelor spiritualismului hindus și din budhismul zen în cultura occidentală (E. Morin, *Introduction à une politique de l'homme*, 1969). Conștiințizarea diferenței bărbat/femeie, pînă nu demult atît de naturală, a pus în evidență o alteritate dificil de originat în dezordinea naturii, și dificil de finalizat într-o cultură aflată sub însemnul ordinii. Ordonarea culturală face mai degrabă să se vorbească despre o cultură masculină și o cultură feminină.

Problema ideologică majoră a acestor mișcări sexiste a privit modul de raportare la feminitate, tradusă în acțiunea de ponderare a extremismelor feministe - între feminism exacerbant și feminism masculinizat. Calea de mijloc a rămas aceeași dintotdeauna, neschimbată. Doar pentru reglarea socială au apărut, mai timid, mișcări de protecție și promovare a bărbaților! Adevărul este că feminismul s-a impus exclusiv în democrații și a fost manipulat electoral, mulți ani vîzîndu-se în țările comuniste un paradis al... femeilor. Întrebarea care se cere pusă, după atîtea lupte seculare, este de ce ansamblul electoral feminin din țările democratice, asigurător al unei majorități simple, nu a dus feminismul pe culmea rîvnită de mișcările și partidele politice susținătoare? Să fie răspunsul la această întrebare legat cumva de reculul marxismului și al stîngii din lumea occidentală? Înainte de marea Conferința Mondială a Femeilor din anul acesta, din marea țară a comunismului victorios, China, propaganda feministă înregistrează un reviriment, parcă stingher.

Daniel Șăulean

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zăfăruș

Verbe cauzative

VERBUL *a falimenta* nu apare în *Dicționarul explicativ* (DEX 1975), deci am putea fi tentați să-l considerăm un neologism recent, dublînd într-o formă sintetică locuțiunea *a da faliment*. De fapt, verbul - derivat în română de la *faliment* - e ceva mai vechi, și *Dicționarul Academiei* îl înregistrează în 1934. Dispariția din dicționarele ulterioare a fost în parte conjuncturală, ideologică, în parte naturală - în absența cadrului juridic care să mențină cuvîntul în uz. În vreme ce *a da faliment* a dezvoltat sensuri metaforice, prin care a continuat să circule, *a falimenta* a rămas un termen de specialitate, cu sens precis și limitat. Folosirea sa intensă din ultimul timp a adus totuși cel puțin o nouă în construcția și în semnificația verbului: acesta a dezvoltat, pe lîngă sensul mai vechi - "a da faliment", și pe acela cauzativ (factiv): "a face (ca cineva sau ceva) să dea faliment". Primul sens corespunde unei construcții intransitive: "Societatea Monolit a falimentat" ("Epoca", 30, 1990, 4); "agricultura falimentează iar directorii iau 'salarii de merit'" ("România liberă", 814, 1992, 5). În cel de al doilea sens, verbul e tranzitiv: "Secția de micelin a societății... falimentată abuziv de V.G." ("Academia Cațavencu", 8, 1992, 3); "A.B. ar putea falimenta Pepsi Cola!" ("Expres magazin", 16, 1994, 26).

Gabriela Pană Dindelegan constata (în *Sintaxa limbii române*, 1976) că în română construcția cauzativă obținută fără a se schimba forma verbului (tipul "copilul adoarme" - "mama adoarme copilul") e "mai puțin frecventă... decît în alte limbi (engleză și chiar franceză)" (p. 123).

E posibil ca în ultimul timp, prin influența împrumuturilor și a calcurilor, mai ales din engleză, modelul să se fi întărit. Cazul verbului *a falimenta* nu e singular. Limbajele tehnice pot furniza exemple mai mult sau mai puțin pătunse în limba comună: în aviație, de pildă, se folosește construcția - probabil calchiată după engleză - "*a zbură un avion*" (în care *a zbură* are sensul "a pilota", deci "a face să zboare") (TV, discuție cu specialiști, 12.04.1992).

Existența modelului e confirmată și de inovațiile glumete: verbul intransitiv *a abdică*, "a renunța la tron", apare folosit într-o construcție tranzitivă, în care sensul său este "a face să renunțe la tron": "ei nu l-au abdicat pe rege, ca noi, ci l-au decapitat" ("Academia Cațavencu", 8, 1991, 2); evident, exemplul citat subliniază prin diferența sintactică și semantică o deosebire de interpretare: ceea ce a fost prezentat ca o acțiune liberă a subiectului e redefinit ca act de forță asupra sa.

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Somnul Transilvaniei

O ENCICLOPEDIIE universală a sistemelor de tortură și de execuție, de la origini pînă în prezent, ar fi, poate, mai palpitantă decît șirul lung de încarcerări al speciei omenești.

De obicei, *sanchiloții* și toți eroii *ja-cheriilor* erau spînzurați *haut et court*. În Germania, ți se pune capul pe butuc; la fel ca-n Anglia. În Spania, osînditul era tăiat, gospodărește, în două, cu fierăstrăul. Pe urmă veni praful de pușcă. Priviți tabloul lui Goya; plutonul lui de execuție, povîrnit într-o parte de elanul ochirii, brațele condamnaților azvîrlite-n aer de refuzul, de groaza morții. Noi, în țărani, la 1907, traserăm cu tunul. Costul obuzelor însă nu a fost și nu va fi niciodată scăzut și restituit contribuabililor români; poate *cupoanele* de azi ne-or fi înapoind ceva din prețul muniției cheltuite pentru secerarea celor unșpe mii de mîrlani?... Lăsînd la o parte "țeapa" lui Vlad Tepeș, noi nu făurirăm unelte de tortură teribile, tehnic vorbind; deși, de imaginație, nu ducem lipsă. Buni meșteșugari, în schimb, serioși, pînă și în metodele de caznă și de lichidare fizică, se dovedî a fi tot Europa apuseană, - și ceva mai încoace... Cum să ne fi închipuit noi, locatarii spațiului mioritic, o *tragere pe roată*, de pildă. Roata divină, preschimbată-n instrument de supliciu și care imită dumnezeiasca mișcare cerească?...

La 20 iulie 1514, secuiul Gheorghe Doja, conducătorul războiului țărănesc din Transilvania și Ungaria, - la care participară și românii, - propus de papa Leon al X-lea comandant al unei cruciade contra turcilor, ce nu avu loc, a fost biruit la Timișoara de oastea nobililor și executat cu o nemaipomenită cruzime, punîndu-i-se pe cap și-o coroană de fier încins, să se sature de a mai face pe regele.

Dacă doarme, o ființă nu înseamnă că nu există. Cum a dormit din greu Transilvania iobagă pînă spre finele secolului XVIII. Mai întîi, Școala ardeleană, cu patetica ei țezire. Pe urmă, clipind somnoros din ochi, se deșteaptă și Vasile Ursu Nicolae, zis Horea, cu ai săi Cloșca și Crișan. Ei bătură răbdători patru drumuri pînă la Viena, să nu mai fie iobagi și să li se recunoască și lor naționalitatea. Drăguțul de împărat, stîngherit, pasează *Dietei* Transilvaniei jalba, care *Dietă*, orgolioasă, rămîne "consternată" la cererile bizarilor indi-

vizi în opinci, puțînd a oaie și vorbind, curios, un fel de latină vulgară, alta decît latina mărețelor lor cancelarii, -da' de unde să zică ei *lapte, cer, pîine, foc?* ...de unde?!... Urmă acel "No, hai!". Și, pe ziua de 28 februarie 1785, Horea și Cloșca sunt trași pe roată: capodopera tehnică feudală...

Dar să vedeți ce susține un student de-al nostru, de azi, de la istorie, briant și cu totul năstrușnic. El pretinde că, dacă *Dietă* ar fi fost alcătuită din spirite cu mult fler și cu o largă viziune istorică, le-ar fi făcut imediat un locșor și românilor lîngă acel trufaș *Unio trium nationum*; i-ar fi lăsat să-și aleagă și ei deputați, după număr, le-ar fi înființat școli și chiar și-o Universitate. Tinărul studinte tace și adaugă, demonic: "În cazul ăsta, - citez, - nu ar mai fi existat nici o Românie mare!" Cu deasa demografie a românilor instruiți, îhpreună cu harnicii maghiari, cu sașii, secuii, excelenți organizatori și gospodari, rupîndu-se de absolutismul Vienei, Transilvania ar fi devenit, - iar citez, - "un fel de Elveție federală, eficientă, economic exemplară"... "Noroc, - mai spune năzdrăvanul studinte, - noroc că *Dietă* respinse cu un înalt dispreț cererea, și continuarm a fi iobagi!" Numai așa, Transilvania, care zicea *lapte, cer, pîine și foc*, nemaiavînd altă ieșire, se uni, musai, cu țara. Fițiul aprins chiar de *Dietă*, la 1784, arse ce arse și, peste un secol și ceva, se produse explozia de la Trianon. "Ah, maestre, - exclamă în final junele paradoxal, - privilegiile semețe se plătesc, se plătesc înmiit, totdeauna!"

*

**

DACĂ i-am ridica, la Timișoara, secuiului Doja, o statuie uriașă de fier cu infernala lui coroană înroșită, îndesată pe cap... Dacă i-am face, la Alba Iulia, și lui Horea, o roată colosală imitînd, grotesc, celebrul desen al lui Leonardo da Vinci, Cercul suprem în care se înscrie anatomia divină a omului, roata astrală batjocorită. Dacă măcar la Cultură am fi avut și noi un vizionar, nu seria de țîrcovnici...

Poate... poate, doar mergînd an de an cu flori la Horea și la Doja. Pe urmă și la nobilul mormînt al lui Petofi, de la Albești, apoi și la Alba, la veșnicia lui Blaga; alb, prin urmare, alb peste tot, înțelegerea din urmă și mîntuirea doar poezia, poate, aducîndu-ni-le...

Făgașe predestinate

PUNEREA fondului sapiențial pe versuri este, după cum se știe, o îndeletnicire tipic medievală prezentă în marile literaturi a căror vocație educativă s-a manifestat de timpuriu. Poezia veche europeană, în genere abstractă și convențională, "uniformă și nepătrunsă de vreo realitate", cum spunea De Sanctis, se mărginea să expună principii etice în forma cea mai potrivită pentru popor. Avînd aspectul unor proverbe, al unor zicale, îndemnurile morale și regulile de viețuire erau formulate sentențios și armonice spre a fi ușor de memorat.

În special în lumea catolică, pe temeiul însușirii culturii - sacre dar și profane - numeroase personalități aparținînd păturii culte (care la noi a apărut abia la jumătatea secolului trecut) au simțit chemarea civiliza-toare a răspîndirii în popor a unor cunoștințe folositoare. Iar poezii își expuneau știința lor în versuri bine croite, căci, în tot evul mediu a persistat concepția că pentru a trăi potrivit codului bunelor moravuri creștine este indicat să stăpînești în egală măsură regulile eticii și ale retoricii. Etica se însoțea de la sine, spre a deveni eficace, cu retorica încă de pe vremea lui Iacopone da Todî care versifică îndreptare de viață, rezumă catehisme, dă ținută poetică zicalelor, sentențelor, apoftegmelor, cadență vorbelor înțelepte ilustrîndu-le prin cîte o imagine greoaie dar nobilă ori prin cîte un exemplu plin de miez parcă ales pe potrivă imaginației populare. Unul din fenomenele interesante pe care îl constatăm un cercetător occidental parcurgînd "literatura" noastră din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea este reluarea unor specii și genuri la 3-4 secole după ce ele reprezentaseră preocuparea de căpetenie a lumii literare. Din puținele lucruri scrise (sau socotite a fi fost scrise de Udriște Năsturel, Varlaam, Miron Costin, Dosoftei, Nicolae Costin și de alți cîțiva se poate deduce că poezia era, și la noi, o practică a înțelepciunii, un ornament, un veșmînt al adevărului și moralei exact ca la continuatorii - din secolul al XIII-lea - ai lui Guido Guinicelli din savantul oraș Bologna renumit prin hărnicia versificistă a

locuitorilor lui. Hărnicie care a și dat naștere opiniei că știința e mama poeziei italiene. Modul expunerii, în bună măsură scolastic și doctrinal, face ca versificările acestea atît de îndepărtate în timp să poată fi, totuși, puse într-o relație tipologică. Din clipa în care ajung să posede o minimă îndemînare și instrumente cît de cît manevrabile, devenind, cu alte cuvinte, capabili să se exprime în limba lor, poezii începutului nostru de drum sînt, parcă, împinși să intre, fără întîrziere, ca pentru a recupera timpul pierdut, pe făgașe predestinate. Totul se petrece ca și cum Spiritul indefinisabil al Literaturii, stăpîn misterios peste regatele poeziei, ar fi decis obligativitatea parcurgerii unor etape precise, a frecventării anumitor specii, a împărțării unei mentalități artistice specifice. Formele, speciile, genurile par să-și fi așteptat, răbdătoare, poezii. Ele corespundeau unor funcții spirituale și psihologice, unor vocații umane esențiale și erau legate de cele cîteva modele mentale medievale care căutau doar prilejul de a fi, într-un fel sau altul, actualizate, oricît de tîrziu. Astfel, alături de *vocația magnificării* care se întruchipa în *psalmi, rugăciuni, imnuri. ode și versuri la stemă, de vocația cunoașterii* - care se materializa în *povestiri istorice versificate*, în prelungul și tîrziul ev mediu românesc - ca și în cel occidental consumat de cîteva secole bune - se manifesta, sub forma *meditației pe teme morale, puternica vocație educativă*. Această proză rimată - versurile fiind prețuite - cum spuneam - doar ca vâl al doctrinei - își lua la noi, drept scop, îmblînzirea instinctelor posesive și dominante și edificarea virtuții. Nu exista, ca în alte literaturi, și componenta enciclopedică, de sporire a cunoștințelor cititorului. Întreaga putere speculativ-metafizică a autorilor - dintre care cel mai cunoscut Miron Costin cu a sa *Viață a lumii* - era pusă în slujba bunei conduite și a responsabilității morale și se rezuma la manevrarea predilectă a motivului *fortuna labilis* și la suplimentarea argumentelor Ecclesiastului.

CALENDAR

7.VIII.1848 - s-a născut Ieronim G. Barițiu (m.1899)
7.VIII.1907 - s-a născut Ion Zamfirescu
7.VIII.1917 - s-a născut Horia Lovinescu (m.1983)
7.VIII.1922 - s-a născut Aurel Mihale
7.VIII.1931 - s-a născut Emilia Căldăraru (m.1988)
7.VIII.1941 - s-a născut Anatol Ghermanschi
8.VIII.1902 - s-a născut Sașa Pană (m.1981)
8.VIII.1911 - s-a născut Orest Masichievici (m.1980)
8.VIII.1912 - s-a născut Liviu Bratoloveanu (m.1983)
8.VIII.1926 - s-a născut Horia Stancu (m.1983)
9.VIII.1907 - s-a născut Virgil Fulicea (m.1979)
9.VIII.1921 - s-a născut Claudiu Moldovan
9.VIII.1947 - s-a născut Marcel Constantin Runcanu (m.1987)
9.VIII.1948 - s-a născut Radu Anton Roman
10.VIII.1921 - s-a născut Ion Negoieșcu (m.1993)
10.VIII.1927 - s-a născut Barbu Cioculescu
10.VIII.1937 - s-a născut Dan Laurențiu
10.VIII.1942 - s-a născut Nicolae Prelipceanu

10.VIII.1943 - s-a născut Ivo Muncian
10.VIII.1968 - a murit Eugen Schileru (n.1916)
10.VIII.1980 - a murit I.Peltz (n.1899)
11.VIII.1884 - s-a născut Panait Istrati (m.1935)
11.VIII.1929 - s-a născut Modest Morariu (m.1988)
11.VIII.1930 - s-a născut Teodor Mazilu (m.1980)
11.VIII.1961 - a murit Ion Barbu (n.1895)
12.VIII.1816 - s-a născut Ion Ghica (m.1897)
12.VIII.1912 - s-a născut Ioan Olteanu
12.VIII.1924 - s-a născut Nicuță Tănase (m.1986)
12.VIII.1937 - a murit Al.Sahia (n.1908)
13.VIII.1864 - s-a născut Spiridon Popescu (m.1933)
13.VIII.1917 - s-a născut Ovidiu Bârlea
13.VIII.1927 - s-a născut Silvia Andreescu
13.VIII.1928 - s-a născut Ion Lăncrănjan (m.1991)
13.VIII.1943 - s-a născut Florin Muscalu
13.VIII.1956 - a murit Victor Papilian (n.1888)
14.VIII.1870 - s-a născut I.Al. Rădulescu-Pogoneanu (m.1945)
14.VIII.1905 - s-a născut Ștefan Tita (m.1977)

14.VIII.1914 - s-a născut Mihail Novicov (m.1992)
14.VIII.1921 - s-a născut Ion Manițiu
14.VIII.1925 - s-a născut Cezar Drăgoi (m.1962)
15.VIII.1837 - s-a născut Neculai Schelitti (m.1872)
15.VIII.1894 - s-a născut Ion Chinezu (m.1966)
15.VIII.1908 - s-a născut Constantin Miu-Lerca (m.1985)
15.VIII.1936 - s-a născut Adrian Munțiu
15.VIII.1937 - s-a născut Marcel Mihalăș (m.1987)
15.VIII.1942 - s-a născut Horst Fassel
15.VIII.1948 - s-a născut Lucian Avramescu
15.VIII.1954 - a murit A. Toma (n.1875)
16.VIII.1903 - s-a născut Pan Vizirescu
16.VIII.1920 - s-a născut Virgil Ierunca
16.VIII.1921 - s-a născut Ov.S.Crohmalniceanu
16.VIII.1931 - s-a născut Ileana Berlogea
16.VIII.1931 - s-a născut Natalia Cantemir
16.VIII.1935 - s-a născut Ion Gheorghe
16.VIII.1936 - s-a născut Constantin Ioncică (m.1985)
16.VIII.1941 - s-a născut Gavril Ședran
16.VIII.1946 - s-a născut Ioan Adam

Cu "Masca"

ESTE CUNOSCUȚ faptul că, la noi, actorul Mihai Mălaimare este poate specialistul numărul unu în materie de pantomimă, fiind unul dintre cei care au aprofundat studiile în acest domeniu la școala maestrului Le Corque de la Paris. În anii comunismului, în România, teatrul de gest, pantomimă și expresie corporală nu se putea manifesta pentru că la baza lui stău libertatea de gândire și de expresie, non-conformismul - idei interzise de regim. O încercare reușită a acestui tip de teatru a fost spectacolul "Clownii", jucat după revoluția la sala "Amfiteatru" a Teatrului Național din București, în regia lui Mihai Mălaimare, avându-i în distribuție pe Anda Călugăreanu, Mircea Constantinescu, Mihai Bisericanu și alții. În 1990 s-a înființat Teatrul "Masca", ce este prin definiție o instituție de cercetare teatrală și nu un teatru de repertoriu. Teatrul "Masca" aparține Ministerului Culturii și este în întregime subvenționat de acesta. Veniturile sînt completate prin susținere financiară obținută la schimb - de exemplu prin reclamă în folosul unor firme, care cumpără spectacolele pentru spectatori aleși de ele, dar și prin contribuțiile unor sponsori. Conducătorul Mihai Mălaimare, "Masca" este gândit ca un alt fel de teatru în care importantă este trupa. Colectivul nu a depășit niciodată un număr de 16 angajați, dintre care 10 actori profesioniști, absolvenți ai ATF-ului din București, Tîrgu Mureș, dar și ai Universității Ecologice, 2 regizori, 3 tehnicieni. Destul de rar se poate vorbi în teatrele de stat despre o trupă. Acest concept este destul de izolat, nu foarte agreat, mult mai ușor de respins decît de îmbrățișat. O trupă este un fenomen viu, în continuă mișcare care se coagulează în jurul unor idei și convingeri

comune. Cel care le trădează este automat expulzat. Iată cîteva dintre coordonatele care fac ca teatrul "Masca" să fie mobil, cu un program estetic precis și mereu deschis: impunerea ideii de trupă; reconsiderarea bagajului mijloacelor de expresie ale actorului; redescoperirea limbajului corporal; o nouă scriitură dramatică, adică reînnoirea subiectelor teatrale prin aportul masiv al poeziei și prozei; redescoperirea statutului histrionic al actorului. Prin tot ceea ce își propune și realizează, teatrul "Masca" reasează actorul în centrul imaginii teatrale și găsește un alt limbaj teatral capabil de un poli-semantism profund. Elementele tehnice provin cel mai des dintr-o regîndire a artei interpretative, în care corpul actorului este principalul depozitar de energie. Muzica montărilor nu mai este doar un element de ilustrație, ci, ca în dans, unul dintre factorii spectacologici de referință. Spectacolul nu este un produs finit, fix, ci doar o etapă a unui proces de cercetare, nu este un scop, ci o consecință a unei căutări. El este conceput ca un fenomen social, ca o întâlnire devoratoare între creator și receptor. Spectacolele teatrului "Masca" revelă o atitudine renescentistă față de tot ce este omenesc. Aproape de gîndirea în dans a Pinei Bausch, spectacolele bazate pe sincretism în artă militează pentru ca teatrul să redevină sacru. Pionieratul teatrului "Masca", singurul teatru de gest, pantomimă și expresie corporală din România se desfășoară pe un teritoriu fascinant în care consistența imaginii, forța corpului, tehnica montajului cinematografic, gestul ca o mască cinetică sînt principalele puncte de reper.

În 1990, teatrul "Masca" ieșea la rampă cu primele spectacole ale unei trupe profesioniste din România, spec-

taicole jucate într-un spațiu nonconvențional: "Muzeul Literaturii Române". Spațiul nonconvențional înseamnă pentru "Masca" soluția în teatru pentru întîmpinarea și provocarea stării de întîlnire între actor și public. Spectacolul în aer liber este una dintre formulele optime în care pantomima, acrobația, tehnica de circ, masca, instrumentele, mînuirea păpușilor și marionetelor pun în valoare libertatea spiritului. "Clownii", cu variantele "Vin clownii", "Vis de clown", "Mantaua", "Medievale", "A murit moartea, mîi!", "Și a venit îngerul" sînt cîteva dintre cele 10 premiere care, din 1991 se joacă pe stradă, în parcuri, în școli, spitale, în diferite cartiere ale Bucureștiului, în turnee la Costinești, Arad, Ploiești, Craiova, Sfîntu Gheorghe, Piatra Neamț, Petroșani, Satu Mare, Alba Iulia. În 1991, la "Festivalul Internațional de Teatru Experimental de la Cairo", teatrul ia "Premiul Criticii". Un an mai tîrziu, la același festival obține "Marele premiu de interpretare". În 1993 la Leipzig, la festivalul "Euro-Scene" - Premiul criticii pentru "Cel mai bun spectacol". În 1994, teatrul "Masca" este invitat, ca o recunoaștere a valorii sale, în Franța, la festivalul "Mimos", cel mai important festival de pantomimă din lume.

Proiectele teatrului "Masca" sînt deja stabilite pe o perioadă foarte lungă, 1995-1998, și dovedesc încă o

dată curajul de a privi constructiv spre viitor. Din cele 11 premiere ce vor avea loc în această perioadă, amintim doar cîteva: "Hamlet", spectacol fără cuvinte - scenariul și regia, Mihai Mălaimare; "Cafeneaua", spectacol de stradă, inspirat de comedia mută americană - scenariul și regia, Mihai Mălaimare; "Mahalaua", spectacol de stradă inspirat de G.M. Zamfirescu - scenariul și regia, Anca Florea; "Prostia omenească", spectacol inspirat de poveștile lui Ion Creangă și de pictura naivă românească - scenariul și regia, Mihai Mălaimare; "Minunea", spectacol inspirat de proza sud-americană - scenariul și regia, Anca Florea, în colaborare cu Teatrul "Pygmalion" din Viena; "Vis de clown" - prima revistă pe gheață din România, realizată la Patinoarul Național, în colaborare cu Ministerul Tineretului și Sportului.

În cartea consacrată jocului, "Les Jeux et les Hommes", autorul Roger Caillois clasifică jocurile în patru categorii: agon, alea, mimicry și ilinx. *Mimicry* adună toate tipurile de spectacol, de la simpla mască la teatru și carnaval. Nimic altceva decît ce este în mișcare teatrală din România, din '90 încoace, teatrul "Masca".

Marina Constantinescu

Colhozuri expoziționale

DESPRE inflația de *saloane* din viața expozițională românească am avut deseori prilejul să vorbesc și am făcut-o mereu cu o neascunsă tristețe. Perene ca plantele parazite și recurente ca maladiile endemice, ele au o vitalitate îndărătnică, special amenajată parcă spre a zădărnici exprimarea individuală și pentru a înmormînta identitatea sub tăvălugul greoi al raportărilor de grup, al contabilizării în forma obișnuitului *bilant*. Kilometrij de simeze cad unul după altul, pereți și panouri sucombă apăsați de ghidușile fără haz, ridicole de cele mai multe ori și bovarice întotdeauna, ale unor artizani care ies anual din penumbrelor în care hibernează și se năpustesc lacomi sub spotul de lumină artificială al *salonului*. În aceste expoziții cooperatiste, în aceste CAP-uri ale artei pentru toți, mai iau și ei cîte o gură din aerul tare al confruntării cu publicul, dar nu o iau pe cont propriu, drepti și bărbătește, ci pitiți printre alții, aciuiați în liste interminabile de nume care camuflează, de fapt, tot atîtea anonimități. La urma urmei, e dreptul lor. E dreptul natural, rousseauist, al tuturor celor născuți egali să se manifeste egal. Numai că nu în același loc. Sînt spații rezervate profesioniștilor, celor care și-a unit meseria cu vocația și pe amîndouă cu obsesiile, frămîntările și speranțele timpului în care trăiesc, unde nu au ce căuta manufacturii pentru care arta este doar o formă de omorîre a timpului, o plăcută omului zăbavă, cum zicea cronicarul,

după ce omul tocmai și-a încheiat conturile, pe ziua în curs, cu meseria de bază. Este, fără îndoială, utilă, plăcută și chiar demnă de laudă o asemenea abandonare în iluzie, dar de aici și pînă la artă drumul lung, podvada-i grea. Și lucrurile nu trebuie amestecate. Așa cum nu se amestecă munca felcerului cu cea a chirurgului numai pentru că amîndoi s-au născut egali și poartă halate albe. Și dacă pentru cea din urmă categorie nu există încă suficiente spații rezervate, lacuna nu trebuie să se răsfrîngă asupra galeriilor și asupra artei profesioniste, împovărîndu-le în plus față de cît au grijă, oricum, să o facă alții. Și obida din cele spuse pînă acum nu este în nici un fel inventată, născută, care va să zică, dintr-o situație ipotetică, ea este consecința directă a unei observații, ca să zică așa, la fața locului, adică în chiar sălile de expoziții. Pentru că în momentele acestea de vacanță cînd lumea este plecată care încotro, cînd toropeala crește și vigilența scade, am fost iarăși năpădiți de *saloane* în care amatori și profesioniști se amestecă, fie în același spațiu, fie chiar în aceeași expoziție. Salon, așadar, la Muzeul colecțiilor de artă, mai exact spus, bienala de gravură Iosif Iser, salon la galeriile Etaj 3/4, adică salonul național de artă naivă și, tot la Etaj 3/4, salonul de grafică. În numai două săptămîni trei *saloane*, adică o formă sigură de a ucide arta și de a-l submina pe artist, este, totuși, prea mult și pentru cele mai sceptice previziuni. Dacă bienala pusă sub protecția lui Iser și

găzduită în spațiul autoritar al unui muzeu nici nu merită să fie discutată, neavînd măcar minima "calitate" de a fi foarte proastă, celelalte două pun la dispoziția privitorului un spațiu nesfîrșit de antrenament retoric. Nu voi insista cine știe ce nici asupra salonului de pictură naivă, care adună toată floarea *naivității* românești, pentru că el poartă girul celui mai experimentat organizator de expoziții de artă populară a *omului nou*, aduse ca ofrandă, în cadrul celebrului *festival*, nu mai puțin celebrului cuplu, pe numele său, al organizatorului, bineînțeles, Vasile Savonea. Ceea ce nu știu însă nici Vasile Savonea și nici cobaii săi plastici este că *naivul*, în varianta lui autentică, reprezintă un mod de gîndire și de expresie artistică la limita de sus a rafinamentului și a discursului savant și nicidecum o formulă eufemistică de bandajare a diverselor disfuncții psihice. Cu excepția a cinci-șase autori, și printre ei se află Mihai Dascălu alături de încă vreo cîteva, ceilalți sînt simpli figuranți într-un imoral scenariu al amăgirilor. Incoerență, delir de culori și de forme, personaje imbecilizate tipologic, maimuțările cu pretenție de *naivitate*, iată datele imediate ale expoziției. În acest sos de narcisism și de suficiență este inexplicabilă prezența unui pictor adevărat, care distonează profund cu întregul context, și anume Virgil Paștina. Deși amator, adică fără studii artistice finalizate, el are suficiente calități pentru a figura în orice expoziție de pictură pur și simplu. În concluzie,

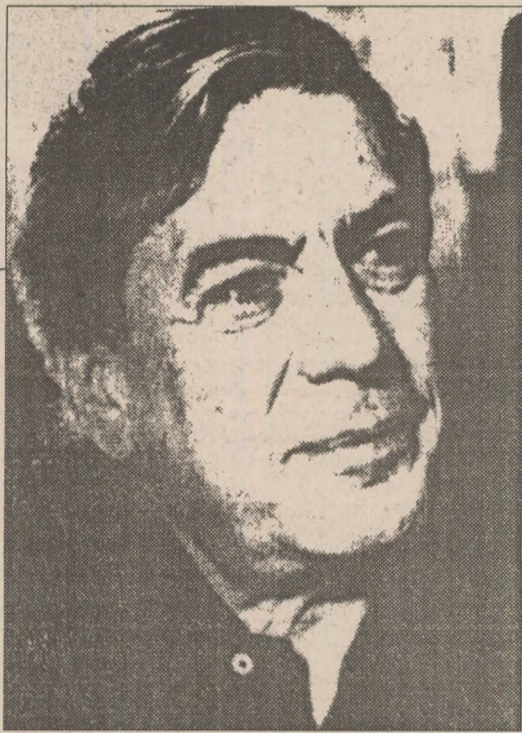
CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

salonul de pictură naivă și-a atins fără doar și poate scopul său tacit: acela de a scoate pentru un timp din circulație un loc de expunere prețios, pe care mulți artiști adevărați și l-ar fi dorit. În exact aceeași situație, dar acum lucrurile sînt infinit mai grave, se găsește și salonul de grafică. Dacă în cealaltă expoziție amatorismul *naivilor* este firesc, aici el constituie de-a dreptul o formă de infrațiuie. Într-un spațiu populat de impostură, de nesiguranță și de bilbăială muzeografică s-au rătăcit, totuși, vreo cîteva lucrări adevărate, unele de-a dreptul remarcabile. Ele sînt semnate de Vasile Kazar, Cristina Passima, Clarette Wachtel, Cati Orbulescu, Diana Brăescu, Emilia Kiss, Eugenia Hagiu Andrei, Tiberiu Nicorescu, Ion Panaitescu, Adriana Lucaci, Marcela Rădulescu și Teodor Stavrescu. Ultimii doi, cel puțin prin ceea ce expun acum, epigoni onești ai lui Vasile Kazar. Decepțiile majore ale acestei expoziții decepționante oricum, le reprezintă lucrările lui Ion Drăghici și ale Puiei Maschievici. Dar poate că într-o expoziție atît de slabă pînă și artiștii valoroși fac eforturi de adecvare. Iar dacă ar fi să-i inventariem pe graficienii absenți, am mai pune de încă un *salon*, de vreo cincinci ori mai mare. Și, în final, o întrebare: cui folosesc, de fapt, aceste *saloane*? Răspunsul e simplu: nimănui. Sau, în cel mai bun caz, acelor care vor să-și păstreze intacte mai vechile deprinderi colhoznice.

În curînd, la București

Mario Vargas Llosa

LA INVITAȚIA Editurii Universal Dalsi, condusă de dna Maria Marian, și a Uniunii Scriitorilor, Mario Vargas Llosa va sosit la București, la mijlocul lunii octombrie. Programul său, alcătuit cu sprijinul Ambasadei Spaniei și al Institutului Cervantes, va cuprinde, între altele, întâlnirile cu scriitorii români, la Unirea, cu cititorii - în aula de la Drept, o conferință la Institutul

Cervantes și lansarea volumului Peștele în apă, apărut la Universal Dalsi în traducerea Luminiței Voină-Răuț. Cum cartea conține descrierea experienței sale din campania electorală pentru președinția Peru din 1990, am considerat interesante pentru cititorii noștri câteva din părerile politice actuale ale eminențului scriitor precum și relațiile sale cu țara natală, după eșecul electoral.

Mario Vargas Llosa

Să te joci cu focul

ȘOCUL provocat în Argentina de mărturiile asupra crimelor și torturilor comise de dictatura militară - inaugurată în 1976 prin lovitură de stat a generalului Videla și sfârșită în 1983 prin alegerea lui Alfonsín - ar putea fi salutar pentru viitorul democrației, atât în această țară cât și în întreaga Americă Latină. Dar numai dacă se limpezesc toți factorii implicați și dacă societatea în ansamblu extrage din această dezbatere concluziile care se impun. Sentimentul meu e însă că nu se va întâmpla așa.

Dacă amploarea ororilor repressiunii nu era un secret pentru nimeni, ceea ce a declanșat scandalul - înțeles de campania electorală - au fost precizările terifiante făcute de militarii "pocăiți" asupra sadismului față de victime și mai ales faptul că autorii acestor revelații sînt chiar tortionarii în persoană. Acum, proba există. Adevărul nu mai poate fi pus la îndoială sau minimalizat, fiindcă sursele care-l fac public sînt chiar ale celor care au asumat cu cîinii dresați să-i castrăze cu colții pe prizonieri, le-au făcut acestora șocuri electrice ori i-au aruncat, goi și aneștiați, din elicoptere în mare.

Toate aceste fapte sînt atroce pentru orice conștiință morală, după cum este perfect legitimă indignarea catolicilor ce se simt înjunghiați pe la spate de propria Biserică atunci cînd află că ofițerii și soldații însărcinați cu aruncarea deținuților politici de vii în ocean primeau, pentru a nu avea cumva remușcări, sprijinul spiritual al preoților militari (existau și medici și psihologi pentru completarea "reconfortului sufletesc" și împiedicarea demoralizării corpurilor specializate în lupta antiteroristă).

Cu tot dezgustul pe care mi-l inspiră această barbarie, trebuie să mărturisesc că am urmărit cu neliniște crescîndă dezbaterile argentiniană cu privire la întrebarea dacă noile mărturii justifică ridicarea amnistiei din 28 decembrie 1990, redeschiderea proceselor și trimiterea în închisoare a unui mult mai mare număr de complici - civili și militari - la torturile, asasinările și disparițiile a 30.000 de victime ale dictaturii conduse de Videla, Viola și Galtieri.

Ar fi, desigur, grozav ca toți cei răspunzători de aceste cruzimi inimaginabile să fie judecați și pedepsiți. Dar, practic, e imposibil: responsabilitatea depășește cu mult sfera militară și implică un spectru larg al societății argentinienilor, inclusiv o bună parte din cei ce strigă azi foarte tare și condamna

retroactiv violența la care, într-un fel sau altul, au contribuit.

Înlocuirea unui guvern democratic printr-un regim dictatorial deschide calea unei dezlănțuirii imprevizibile de violență sub toate formele. Anvergura violenței implicite în toate regimurile bazate pe forța brută depinde, bineînțeles, de factori care variază de la o țară la alta și de la o epocă la alta, dar e o regulă fără excepție, mai ales în America Latină, că orice dictatură, oricît de "benignă", lasă în urma ei o dîră de sînge și moarte, un lung șir de violări ale drepturilor omului. Iată de ce revelațiile făcute de ofițerii argentinieni nu trebuiau să fie o surpriză - a tortura, a asasina, a face să dispară nu e practica obișnuită a dictaturilor sud-americane și de pretutindeni? Ceea ce s-a schimbat a fost doar tehnologia, în zilele noastre mult mai avansată decît pe timpurile artisanale cînd Trujillo își arunca adversarii la rechini nu din avion ci de pe faleza înaltă a capitalei dominicane.

Noi, latino-americanii, cunoaștem pe dinafară lucrurile astea, iar cei care tac sau aplaudă cînd un regim democratic e distrus cu tancurile știu foarte bine ce aduc acestea pe șenilele lor. Să mai amintesc că lovitură militară contra guvernului Isabelitei Peron a fost salutăată cu bucurie de un sector vast, poate majoritar, al societății argentinienilor? Această mulțime de anonimi care s-a bucurat și a respirat ușurată la instalarea juntei militare nu e străină de oroarea ce-și dezvăluie chipul abject în aceste zile în sînul vieții politice argentinienilor, făcînd obiectul unui examen public grație regimului de libertate și legalitate pe care-l cunoaște țara azi.

Dacă e o ipocizie să faci pe inocentul sau orbul asupra sensului dictaturii, în orice caz nu poți avea nici memoria atît de scurtă încît să elimini din discuție un fapt capital: climatul de neliniște și neputință ce domnea în Argentina în anii '70 din cauza acțiunii insurecționale a celor numiți montoneros și a Armatei Revoluționare a Poporului (E.R.P.). Războiul s-a dezlănțuit, să nu uităm, nu împotriva unei dictaturi militare, ci împotriva unui regim civil ales prin vot și care, în ciuda defectelor sale - nenumărate, știu -, păstra un oarecare pluralism și lăsa o marjă largă de acțiune adversarilor lui de dreapta și de stînga, ceea ce înseamnă că putea fi înlocuit pașnic, pe cale electorală. Or, gherilele urbane, romantice și idealiste, nu voiau să păstreze sistemul democratic considerat corupt și ineficace, ci să radă totul din temelii pentru a construi o altă societate. După ei, sistemul nu era decît o mascaradă, iar asasinările, atentatele, răpirile și "expropriările", cum își

botezaseră furturile, aveau ca obiectiv precis să-i facă pe militari să iasă din cazărmi [...] Strategia le-a reușit și militarii, în aclamațiile unei bune părți a civililor zăpăciți și consternați de terrorism, au intrat în războiul la care fuseseră chemați. Fiind mai bine echipați și antrenați decît gherilele, ei au ucis cîte 10-20 de inși din tabăra adversă pentru fiecare om de-al lor căzut, fără să le pese că omorau și mulți nevinovați.

Evident, sălbăticia unora nu constituie o circumstanță atenuantă pentru sălbăticia celorlalți și nu cred că se poate șterge sau micșora responsabilitatea groaznicelor abuzuri ale dictaturii prin crimele făcute de montoneros sau E.R.P. În schimb, susțin că nu se poate disocia ferocitatea repressiunii întreprinse de dictatura militară, de nesăbuita declarație de "război armat" lansată de mișcările extremiste împotriva unei democrații care, chiar slabă și incompetentă, constituia un zid de apărare a poporului argentinian contra violenței. Astfel, toți cei care au contribuit într-un fel sau altul la dărîmarea acestui sistem și înlocuirea lui cu junta militară au turnat gaz peste teribilul incendiu care a distrus țara cea mai cultivată, mai prosperă și mai modernă a Americii Latine, făcînd-o să regreseze către barbarie politică.

[...] Pesimismul meu se datorează unor declarații precum cea a fostului conducător montonero Jorge Reyna care, întrebă de ziaristi dacă regretă contribuția sa personală la violențele anilor '70, a răspuns: "Dimpotrivă, sînt mîndru că am încercat să schimb lumea. Coloana vertebrală e cea care mă ține în viață, după tot ce am pătimit." Să ne mire atunci că un general, colonel sau căpitan ar putea răspunde, la rîndul lui, că e mîndru că a salvat civilizația occidentală și creștină de ofensiva comunistă și atee? Aici se vede, încă o dată, ce înseamnă un război civil. Și dacă izbucnește din nou, argentinienii știu deja bine cine va cîștiga și care vor fi consecințele. Bine ar fi ca ei să facă efortul de a-și depăși greața și groaza și să se mai uite și spre țări ca Spania și Chile, care au știut să rupă ciclul infernal și au fost în stare să îngroape trecutul, pentru a avea puterea să-și construiască viitorul.

Doar cînd democrația se înrădăcește, cînd cultura legalității și libertății impregnează întreaga viață socială, o țară e înarmată împotriva violențelor bestiale de tipul aceluia trăite de Argentina și devine destul de puternică pentru a sancționa cum se cuvine pe cei ce amenință statul de drept.[...]

("Le Monde", 18 mai 1995)

Gloria Granda

Vargas Llosa rupe legăturile cu Peru

MARIO VARGAS LLOSA figurează pe lista peruvienilor celor mai ponegriți de compatrioții lor în ultimii ani, alături de fostul președinte al Republicii, Alan García, exilat în Columbia, și de cel mai mare escroc din istoria țării, finanțistul Carlos Manrique, aflat în pușcărie la Miami. În urma criticilor pe care le-a formulat la adresa lui Alberto Fujimori - pe care-l consideră un dictator de tip nou - și a guvernului său, Llosa a fost dat în judecată în luna februarie a acestui an pentru crimă împotriva securității naționale și trădare. Procesul a ajuns într-un punct mort, dar are cel puțin o consecință: bunurile pe care le posedă Llosa în Peru riscă să fie confiscate. Această amenințare l-a obligat pe scriitor să-și vîndă frumoasa

reședință din Lima unui antreprenor care a demolat-o. Casa se găsea într-o zonă agreabilă a vechiului cartier Baranco, pe faleza din terase a Pacificului.

În dimineața de 19 mai, la Lima, vestea a izbucnit în presă cu titluri mari, pe prima pagină: "Vargas Llosa rupe legăturile cu Peru". Fiul scriitorului, Alvaro, a confirmat pe un canal de televiziune că vila a fost distrusă pentru a nu fi confiscată. De la Londra, romancierul ne-a declarat: "Sînt din nou, în țara mea, victima unui scandal montat. Totuși, n-am rupt-o definitiv cu Peru, de vreme ce mi-am rezervat un apartament în blocul ce se va construi pe locul casei mele". În timpul campaniei prezidențiale din 1990, această vilă a găzduit multe conciliabile politice. Unii sînt de părere că trebuia transformată în muzeu, în cinstea celui mai celebru scriitor peruvian. Într-o anchetă de stradă la Lima, multe dintre persoanele întrebate au văzut o legătură între pretinsa voință a lui Llosa de a o rupe cu țara sa și obținerea cetățeniei spaniole în iulie 1993.

Refuzînd să admită ruptura, "La República", un ziar ce nu i-a sprijinit candidatura la președinție, scrie într-un lung editorial: "Rămînem convinși că bine am făcut noi, peruvienii, neașteptîndu-l pe Llosa în funcția supremă, chiar dacă el nu ne-o iartă. Astfel l-am redat vocației sale primare și esențiale: cea de scriitor. Un scriitor care face ogoare Peru-ului". Poate că intruziunea în viața politică l-ar fi dus pe Llosa la pierzanie, majoritatea oamenilor politici peruvieni sfîrșind prin a deveni, după chiar expresia romancierului, "niște porci". Conform detractorilor săi însă, Llosa critică guvernul actual doar datorită amărăciunii înfrîngerii din '90.

Dacă procesul intentat va continua, scriitorul riscă să aibă aceeași acuzație ca Abimael Guzmán (fondatorul sîngeroasei mișcări de gherilă "Cărarea luminoasă" și unul dintre marii teoreticieni ai terorismului): trădare de patrie. Nici mai mult, nici mai puțin. Avocatul acuzării, Santiago Sanguinetti, despre care unele ziare spun că e un apropiat al puterii, vrea să demonstreze că Llosa "ar fi dirijat o campanie internațională vizînd o imagine a Peru-ului ca agresor în conflictul militar cu Ecuadorul" din ianuarie '95. El își bazează acuzația pe un articol apărut în Spania, intitulat *Război absurd*, în care scriitorul afirma că această înfruntare între Peru și Ecuador era o manevră a lui Fujimori pentru a-și redresa popularitatea în scădere. Llosa îl mai acuză pe președinte că voia prin asta să-i facă pe peruvieni să uite o afacere de trafic de droguri în care erau implicați vice-ministrul de Interne și persoane importante din armată.

"Poate n-ar fi tocmai exact să spun că-mi iubesc țara" - scrie Vargas Llosa. "Adesea îmi provoacă oroare și, în tinerețe, mi-am propus de sute de ori să plec pentru totdeauna departe de Peru, să nu mai scriu despre țara asta, să-i uit rătăcirile. Dar, în realitate, Peru rămîne mereu prezent în spiritul meu și, fie că trăiesc acolo, fie că nu, este pentru mine un motiv constant de mortificare".

La Londra, unde se află acum, Mario Vargas Llosa savurează, în ciuda a toate, un moment de fericire: după peripeții demne de un roman polițist, a reușit să-și scoată din Peru manuscrisele unei mari părți a operei sale. Fujimori, pasionat de magie, ținea foarte mult să intre în posesia lor. Vrajile ajung să-i provoace teamă chiar și unui viitor Nobel!

(din "El Mundo" - Madrid, reprodus în "Courrier international" nr. 244)

Pagină alcătuită de Adriana Bittel

Dezvăluiri

◆ Ofițerul de stat major Zoltán Mikó, organizatorul rezistenței militare antifasciste din Ungaria și colaborator apropiat al diplomatului suedez Raoul Wallenberg, salvatorul a numeroși evrei din Budapesta, a fost condamnat la moarte, după război, de securitatea de stat sovietică. Înaintea execuției, el i-a dezvăluit tovarășului său de celulă Wilmos Bodor, că atât el cât și Wallenberg trebuie să piară fiindcă știu prea multe despre masacrul ofițerilor polonezi de la Katyn. Memoriile lui Bodor cu titlul *Misterul Mikó*, apărute la Ed. Puski din Budapesta, sînt importante, notează cotidianul "Magyar Hirlap", fiindcă atrag atenția cercetătorilor asupra filierei poloneze în afacerea Wallenberg.

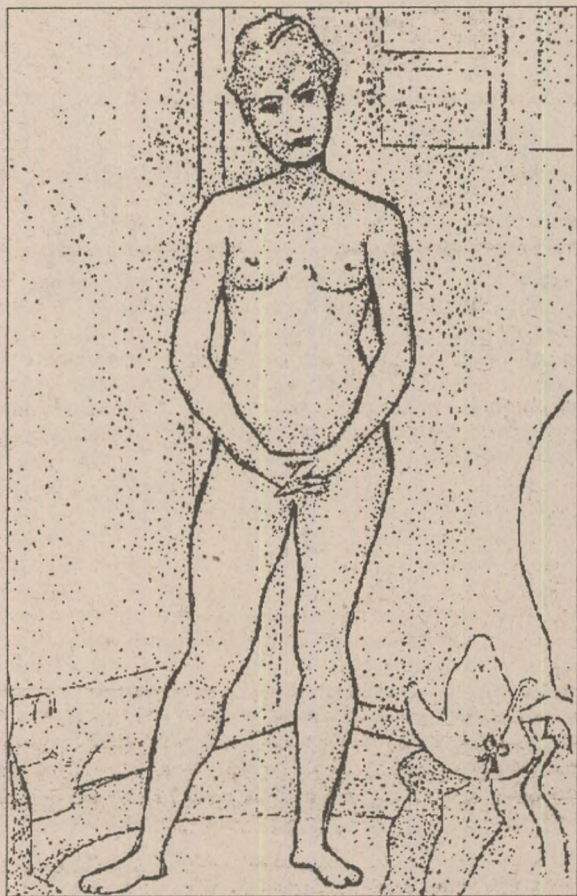
Jocurile lui Erba

◆ Poetul italian Luciano Erba (în imagine) a publicat de curînd la Ed. Garzanti un nou volum de poeme, *L'ipotesi circense*, foarte bine primit de critică, atît pentru virtuozitatea lim-

bajului poetic cît și pentru sugestivitatea temei centrale - un mod clovnesc de existență - ce sintetizează ecouri din Shakespeare, Laforgue, Palazzeschi, din studiul lui Starobinski, *Portretul artistului ca saltimbanc*, topite într-un ton profund original.

Cîmpuri de idei

◆ Istoricul de artă american Linda Nochlin crede că e timpul să se termine cu formalismul în analiza operelor de artă, iar tablourile să fie privite și interpretate și din afara cîmpului strict estetic. Cartea sa *Politicele viziunii. Artă, societate și politică în sec. XIX* consideră tablourile

lui Delacroix, Courbet, Manet, Seurat, Ingres etc. nu doar din punct de vedere al proporțiilor și coloristicii, al cronologiei progresului către abstracție ci face considerații politice, economice, sociale, deduse din tablouri. În imagine, un desen de Georges Seurat.

Abdicarea

◆ Multă cerneală a făcut să curgă scandaaloasa renunțare la tron a lui Edward VIII pentru d-na Simpson, în 1936. Și încă nu s-a sfîrșit: Alain Decaux (în imagine) a scris o nouă carte pe această temă, *Abdicarea* (Ed. Perrin). Ce se mai putea spune nou? Ei bine, academicianul francez a avut acces, începînd din 1977, la o mină de aur: corespondența dintre Edward și Wallis Simpson - scrișori intime, misive secrete, bilețele reflectînd, în autenticitatea și simplitatea lor, expresia adevărului după care tînjise atîta fostul rege,

încorsetat de conveniențe. Ca toate cărțile lui Alain Decaux, și aceasta se pare că e pasionantă, scrisă într-un stil alert, cu intrigă și suspense, fără să se abată însă de la adevărul documentelor.

Relații culturale româno-elene

ÎN EDITURA ateniană "Trohalia" a apărut nu demult volumul *Relații culturale eleno-române (Ellino-roumanikes pnevmatikes she-seis)* purtând o prestigioasă semnătură: Maria Marinescu-Himu. Eminentă specialistă în literatura Greciei clasice și moderne, după stabilirea, în 1978, la Atena, profesoara Maria Marinescu-Himu devine o neobosită ambasadoare a literaturii române în țara prietenă. Cercetarea relațiilor culturale româno-elene a fost o preocupare statornică pentru autoare, ce a desfășurat în ultimul deceniu o intensă activitate publicistică al cărei prim rod este volumul de față.

Cele 29 de articole și studii, publicate în cotidiene ("Akropolis", "Evdomi") și reviste literare ("Nea Estia", "Syghroni Skepsi", "Diavazo", "Ipirotiki Estia", "Eolika Grammata", "Tomes" ș.a.) de răsunset din Grecia, sunt grupate în cinci mari unități tematice: 1. umanism; 2. oameni de cultură greci care au activat în România; 3. literați români filoleni; 4. cultura elenă; 5. varia. O rapidă privire asupra sumarului relevă varietatea aspectelor surprinse de profesoara Maria Marinescu-Himu, care a încercat să prezinte cititorului grec, în paralel cu valoroase studii de sinteză și de literatură comparată ("Umanismul în Europa de Sud-Est", "Grecia, sursă de inspirație pentru poezia români", "Ecouri grecești în poezia populară românească", "Filolenism" ș.a.), ecouri din viața culturală românească ("Mircea Eliade" - autor din care profesoara Himu a tradus mai multe volume de proză, "O carte despre Rigas în România", "Panait Istrati din nou în actualitate",

"Constantin Brâncuși, marele sculptor al secolului XX", "Unul din ultimii romantici: Mihai Eminescu", "Ionel Jianu sau patima pentru sculptură", "Despre colonia greacă din București" etc.).

În cuvîntul înainte autoarea își exprimă speranța că "publicul elen va arăta interes acestor pagini ce se referă la o țară atît de străns legată de Grecia și de lupta ei eroică de la 1821". Ar trebui adăugat că și publicul românesc este în egală măsură interesat de această lucrare care constituie, neîndoiește, o prețioasă contribuție la studierea unui capitol ce relevă, iată, la fiecare nouă abordare, noi dimensiuni și nebanuite valențe: relațiile culturale româno-elene.

Destinul a făcut ca acest volum să fie ultimul de a căruia apariție autoarea s-a îngrijit personal. La începutul lunii iulie, profesoara Maria Marinescu-Himu s-a stins din viață, lăsînd în urmă un număr impresionant de pagini ce așteaptă lumina tiparului. Publicarea în limba română a volumului prezentat mai sus, ca și a celorlalte opere rămase în manuscris (traduceri din literatura elenă, studii) constituie o datorie morală pentru eleniștii pe care Profesoara i-a format și i-a sprijinit cu admirabila-i dăruire. Ar constitui totodată un act de recunoștință pentru intelectualul a cărui statornică preocupare a ultimilor ani ai vieții a fost aceea de a oferi publicului elen valorile de vîrf ale culturii române.

Elena Lazăr

Papa pop-artei

◆ După o perioadă în care intrase într-un con de umbră, Andy Warhol revine în atenția publicului. Pittsburgh, orașul său natal, i-a adus un omagiu prin deschiderea unui muzeu consacrat operei sale, iar la Lausanne, în această vară, fundația L'Hermitage a organizat o mare retrospectivă ce va fi deschisă pînă la 1 octombrie. Acestui "papă al pop-artei", care compara muzeele cu niște super-market-uri și vedea în Coca-Cola sufletul Americii, i se redescoperă adevăratul talent creator, umorul subversiv și - surpriză - o anume poezie.

Șolohov - acest necunoscut

◆ La Editura Raritet din Moscova a apărut o *Viață secretă a lui Mihail Șolohov*, care ar fi împlinit anul acesta 90 de ani. Autorul biografiei, Valentin Ossipov, încearcă să reabiliteze memoria celui ce a primit toate premiile sovietice + Nobelul 1965, susținînd că Șolohov n-ar fi fost doar adulatorul comunismului și al conducătorilor, ci ar fi și apărut-o pe Anna Ahmatova și ar fi salutat între primii apariția lui Soljenitîn.

Tiraje limitate

◆ În Franța, un decret din 1967 stabilește ca opere de artă originale sculpturile mici în bronz, turnate în doar 8 exemplare, controlate de artist sau de cei ce dețin drepturile asupra operelor respective și numerotate de la 1/8 la 8/8. Această definiție cu caracter fiscal s-a extins ulterior și la exemplarele numite "de atelier", numerotate de la I la IV. Acestea sînt "originalele". Codul deontologic al turnătorilor de artă stipulează, începînd din 1994, că orice sculptură, turnată în orice fel de aliaj, trebuie să poarte obligatoriu semnătura artistului, numărul probei și marca turnătoriei. Aceste norme au fost reactualizate recent, cu ocazia vînzării la licitație a unor bronzuri de Camille Claudel, pentru care nepoata lui Paul Claudel și alte rude își dispută drepturile (această nepoată a mai turnat recent niște copii în bronz după sculpturi mici). În imagine - *Valsul* de Camille Claudel, din care există 25 de exemplare (dintre care unul a străjuit masa de lucru a lui Debussy, pînă la moartea lui.) - adjudecat la 20 iunie pentru un milion de franci.

Renegarea eroilor

◆ În "The Sunday Times" sînt criticate două cărți apărute recent, în care Marea Britanie își reneagă eroii: prima, *Marea alianță a lui Churchill, relația specială anglo-americană* (Ed. John Curtis/Hodder) e scrisă de John Charmley, autor al scandalosului volum *Churchill, sfîrșitul gloriei*, care de astă dată îi

reproșează marelui om de stat că, după război, a aservit țara sa americanilor, distrugînd libertatea de acțiune a Coroanei; cea de a doua, *Anii Macmillan, se ridică vălul*, de Richard Lamb (Ed. John Murray) face, slujindu-se de noile arhive, o critică aspră a perioadei considerate ca vîrsta de aur a conservatorilor.

Departamentul Creație & DTP

al Companiei EXPRESIV pune la dispoziție următoarele servicii:

- tehnoredactare computerizată (ziare, reviste, cărți);	În cadrul departamentului se pot realiza:	
- creație grafică;	- afișe;	- postere;
- prelucrări imagine;	- pliante;	- fluturași;
- scanări alb-negru și color	- tipizate;	- autocolante;
(reflective și transparente);	- etichete;	- ambalaje;
- descompunere culori.	- calendare;	- mape;
	- agende;	- foi cu antet;
	- legitimații;	- cărți de vizită.

Calitatea și rapiditatea execuției sunt garantate de echipamente Macintosh Power PC, Pentium, Umax Power Look, QMS, Epson.

Relații la tel.: 650.56.73; 650.25.92; 659.75.91; fax: 312.43.16, sau la sediul firmei EXPRESIV S.R.L., Bdul Al. I. Cuza 22, sector 1, București

Revista revuistelor

Ce fel de agent era Mircea Eliade ?

CUVÎNTUL din august publică o spirituală replică a lui Cornel Ungureanu la o pagină din numărul precedent, referitoare la misterele vieții lui Mircea Eliade, semnată de Ioan Buduca. Autor a două recente cărți, *Mircea Eliade și literatura exilului* (Ed. Viitorul românesc) și *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului* (Ed. Amarcord), Cornel Ungureanu, specialist în biografia intelectuală și spirituală a savantului, se oprește doar la una dintre "problemele" ridicate de Ioan Buduca, - "o premieră în eliadologie", și anume ipoteza că Mircea Eliade ar fi fost agent C.I.A. (conform unei afirmații particulare a lui Paul Georgescu). Credibilitatea acestei subiective depoziții este demolată cu ironie subtilă de criticul timișorean, prin alte mărturii particulare contradictorii: "La Timișoara, la sfârșitul verii lui '68, Paul Georgescu vedea pe cer (mi spunea profesorul Eduard Pamfil) aviația americană. Câteva comandouri ale acestei aviații urmau să fie parașutate la Jebel pentru a-l răpi. C.I.A. organizase răpirea cu ajutorul unor intelectuali fasciști care îl urmăreau dintotdeauna. Reiau discuția cu unul dintre asistenții (de atunci) ai profesorului Pamfil: avioanele nu erau americane, erau sovietice, iar comandourile, li se destăinuise lor criticul, erau encavardite. Paul Georgescu trecea prin oraș scrutând cu teamă cerul: nu cad parașuțiști? Nu vine niscaiva desant aerian? Nu-l parașutează sovieticii pe Mircea Eliade ca să ne ucidă pe toți?". Ducând mai departe zîmbetul mustrător, Cornel Ungureanu aduce în discuție înaptitudinile lui Mircea Eliade pentru viața practică, miopia gravă, faptul că era extrem de dezordonat: "Așa stînd lucrurile parcă așa înclina să cred că Mircea Eliade era spion sau agent al K.G.B.-ului. Prăbușirea sistemului comunist poate să fie explicată mai ușor prin opțiunea U.R.S.S.-ului pentru astfel de agenți." ♦ Ni se amintește că și Beniuc vedea în toate persoanele pe care nu le agreea - spioni americani (conform memoriilor lui Titus Popovici, citate și de Cronicar, cu cîtva timp în urmă). "Dar parcă numai el?" - se întreabă Cornel Ungureanu. Odiñoară în "Săptămîna", acum în "România Mare", acuzația de agent al unei puteri

străine e atît de frecventă încît n-a scăpat de această etichetă aproape nici una dintre personalitățile culturii noastre - care la C.I.A., care la K.G.B., care la Mossad, cînd nu la toate deodată. "Dacă e să stau o clipă să judec - își încheie fina zeflema șeful adjunct al «Orizontului» - parcă e preferabil ca Mircea Eliade să aparțină desantului american. Dar parcă e după preferințele noastre?" ♦ Între colaboratorii auguști ai "Cuvîntului" se numără de două ori Alexandru George (și tot de două ori i-am întîlnit semnătura și în "Dilema" nr. 137, din 25-31 august - s-o mai fi plîngînd și acum că e persecutat de ce a venit rachiuna ce pe ne-drept ne-o poartă, recunoaștem încă o dată că tot ce-i iese de sub condei se citește cu interes, datorită pasiunii argumentației, ce împletește erudiția cu referirea autobiografică, și mai ales talentului scriitoricesc. Un obișnuit al revuistelor culturale nu poate "sări" niciodată peste un articol semnat Alexandru George. Răspunzînd la întrebarea *Este Uniunea Scriitorilor o instituție desuetă?*, el face mai întîi un scurt istoric al corporatismului, cu important rol în trecutul medieval, dar incompatibil cu mobilitatea extremă a societății moderne, cu spiritul ei inovator. Cît despre producătorii de bunuri simbolice, ei sînt în România la ora actuală, nu "mai mult de 10.000 de inși, de pe urma cărora există o industrie conexă (tipografiile, teatrele, ansamblurile muzicale, spectacolele), ceea ce ridică numărul la peste 100.000. Produsele lor au și la noi, ca peste tot, o valoare mai mare decît a oricărei branșe profesionale, depășind industriile fie ele cele mai specializate. Produsele artistice, bunurile simbolice, reprezintă o bogăție națională (e drept că doar cu o redusă valoare de export), dar perpetuate pe generații, ceea ce nu se întîmplă cu fiarele vechi, deșeurile de la minerit sau cu zgura industrială. În regim de libertate, organizarea unor bresle de acest tip este o afacere provizorie, caducă, un anacronism." În timpul comunismului, Uniunea Scriitorilor a căutat să devină o organizație profesională sustrasă monopolului politic, dar tinzînd ea însăși spre monopol, printr-un sistem care nu putea duce decît la privilegiu, prin crearea unei piramide nomenclaturiste în cadrul breslei. Părerile lui Alexandru George e că "Uniunea Scriitorilor va dăinui în măsura în care va ști să-și mențină un oarecare prestigiu în dialog cu noua Putere; dar nu va putea să-și păstreze puținele privilegii pe care le mai deține, cu pretenții de monopol în stilul desuet corporatist." ♦ Celălalt articol din "Cuvîntul" e vehement polemic la adresa unui text al lui Adrian Marino pe tema revizuirilor, apărut cu trei luni în urmă în aceeași revistă și se intitulează *Criticii greșesc mai obișnuit la 62 de ani decît la 26*. Dacă l-am rezuma, și-ar pierde tot chichirezul.

Un mason guraliv

Ne-a sosit la redacție o revistă pe cît de trăznită, pe atît de simpatică. Se numește *INTERMEDIA*. Apare rar și e editată de *museum arad & c.a.d.c.* E o revistă în care textul și grafica se prezintă ca un corp unitar gîndit să șocheze sau cel puțin să tulbure inerțiile noastre de cititori și de telespectatori. Cei care scriu revista și o ilustrează sînt scriitori și artiști plastici, persoane cărora le place să se joace cu computerul, dar nu înghit să fie manipulate prin mass media. Din joaca lor la computer rezultă un obiect interesant care pretinde deopotrivă să fie citit și privit pentru a-și oferi semnificațiile. După ce o răsfoiești ca pe o ciudătenie, simți nevoia să revii asupra ei și des-

Cupoanele d-lui Văcăroiu

SĂ RECUNOAȘTEM că ideea guvernului Văcăroiu, de a face privatizarea încă o dată, nu e proastă. Gîndirea de sub ea trebuie că a fost următoarea: "Cum să-i facem noi pe-ăștia să ne fie recunoscători? Le mai dăm un rînd de hîrtii și le devalorizăm pe-alea ale lui Roman." Ce-i drept, într-un timp, pe lingă sediile F.S.N.-ului nu mai aveai loc să lipești o reclamă de anunțurile "Cumpăr acțiuni", după ce au ajuns carnetele la proprietarii lor. Multă lume s-a păgubit de calitatea de acționari vînzîndu-și acțiunile pînă și prin piețe, să aibă bani de coșniță. Unii și-au vîrît acțiunile astea pe unde au crezut de cuviință, mai mult pe principii loteriei, decît după cine știe ce calcule economice. Despre marii deținători de acțiuni emise în timpul lui Roman se aude că și le-au plasat cu folos. Să fie sănătoși. Fiindcă și după ce a venit cuponiada care zice că nu e voie să ne vindem cupoanele, ci e musai să le depunem, să devenim cu toții proprietari, cetățeanul tot vrea să scape de ele. Ba vreo 12 milioane de locuitori cu drept de proprietate nu s-au sinchisit nici de reclama făcută privatizării, nici de îndemnul guvernului; nu se obosesc să-și culeagă cupoanele de la poștă.

Cînd a fost vorba să-și ia pămîntul înapoi, cetățenii României au reacționat cu o remarcabilă promptitudine, chiar și atunci cînd au avut de primit cîteva sute de metri pătrați în cîntunul părintesc aflat în cine știe ce fund de lume. E adevarat că pămîntul e ceva care se poate pipăi, spre deosebire de cupoane care pot fi doar contemplate în semnificațiile lor ulterioare.

Pentru omul obișnuit valoarea unui asemenea cupon e direct proporțională cu încrederea pe care el o are în cel care a emis cuponul. Fără să-i dea prin cap la ce se expune cu ideea sa deșteaptă, guvernul și-a oferit primul test de popularitate perfect valabil. Rezultatele sînt catastrofale. Cînd lumea nu catadicsește să ia

de la poștă un obiect care nu costă nimic, ba care ar putea aduce mai tîrziu niscăi bani asta nu e vina lumii, ci a emitentului. Fiindcă emitentul a fost prins de multe ori cu fofirica de către omul obișnuit.

Dacă n-aș vedea cu cîtă frenetrie joacă la Loto concetățenii noștri și cu cîtă ușurință își vîră bănuțul pe la "Caritasuri" aș zice că sîntem un popor blazat. Or, slavă Domnului, fondul de cîștiguri la Loto a sărit de un miliard și se mai găsesc destui fraieri care-și încearcă norocul la jocurile de într-ajutorare. În schimb, cupoanele guvernului stau la dospit în oficiile poștale. Premierul, ca să ne facă mai încrezători, ne-a anunțat că el nu-și va băga cuponul într-o întreprindere care e azi rentabilă, ci în una despre care bănuiește că va deveni astfel mai tîrziu. Și-a găsit argument să-l convingă pe omul obișnuit! Premierul are salariul pe care-l are, așa că nu-l mîna graba de la spate. Cine are nevoie de bani acum nu gîndește așa. Vrea să cîștige tot acum. Lumea de la noi a sărăcit atît de rău, încît preferă să joace la Loto sau la cine știe ce nouă Caritas decît să se ducă să-și ia cuponul și să-l depună la vreo întreprindere. Nici vorbă că și reclama care s-a făcut pentru așa-numita mare privatizare e de o stupiditate cumplită. Dar ea se potrivește, bucățică ruptă, cu guvernul de azi. Ce să priceapă omul cînd vede niște păpuși de lut care fac ochi cînd aud de afacerea cuponului? Ce să priceapă din poveștile cu națiune înseamnă acțiune, cînd afacerea cuponului e una individuală? Nu mai vorbesc de istoria erotică dintre o fabrică și un acționar care mi s-a părut de o împenie uriașă. Cum să mă înșor cu o fabrică? S-au terminat femeile din România? Așa că dacă punem lucrurile cap la cap, afacerea cupoanelor seamănă mai curînd cu un eșec programat decît cu o încercare cinstită de a face privatizare în România.

Cristian Teodorescu

coperi treptat, cel puțin în acest număr, că niște oameni inteligenți care privesc computerul cu ochiul artistului și ecranul televizorului cu simțul critic al celor care se pricep la căile prin care televiziunea manipulează publicul, te pun în gardă. Sau mai bine zis te ajută s-o faci. Revista se adresează unui public restrîns care stăpînește măcar rudimentele teoriei comunicației și pentru care semiologia nu e un mister. E greu de crezut însă că persoane care au habar de asemenea lucruri nu sînt în stare să se apere singure, dacă au chef, de manipulare prin mass media. așa că într-un fel *INTERMEDIA* se adresează unui public care e oricum antrenat la acest capitol. De unde și impresia Cronicarului că revista aceasta nu trece pragul exercițiului de virtuozitate. ♦ Într-un fel de serial apărut în *ZIUA*, istoricul Dan Amedeo Lăzărescu ne oferă un spectacol ciudat pentru un istoric care se respectă. Pe de o parte, produce un text despre eveniment de mare importanță pentru istoria României, cu afirmații de o siguranță năucitoare, ca și cum ar fi fost martor la discuțiile dintre Stalin, Churchill și Roosevelt din timpul războiului sau la cele purtate de reprezentanții lor despre soarta rezervată țărilor balcanice. Pe de alta, cînd rezultă că autorul serialului n-a fost de față la aceste discuții, D.A.L. nu produce minimul aparat de note prin intermediul căruia afirmațiile sale să fie verificate. Prezentat de *ZIUA* drept o personalitate estică a masoneriei, comandorul Lăzărescu îl face pe Cronicar să se gîndească la personajul caragialian care fabulează pe seama așeziselor lui relații în medii guvernamentale profitînd de neștiința auditorului. Ca mason, dl. Amedeo Lăzărescu e prea guraliv, iar ca istoric prea vrea să-l credem pe cuvînt. ♦ Tot din *ZIUA* aflăm că un domn

Culda, general în rezervă, a afirmat despre Iuliu Maniu că ar fi fost agent al Angliei, citînd o lucrare a istoricului Gheorghe Buzatu. E trist că un fost militar de carieră n-a citit istoria României, ca să-și dea seama că Iuliu Maniu nu e un nume pe care să-l poată terfeli fără a se expune disprețului public. Din păcate, aflat în aceeași sală în care generalul în rezervă îl califică drept agent pe Iuliu Maniu, Gheorghe Buzatu n-a intervenit pentru a limpezi lucrurile și pentru a-l pune la punct pe generalul care și-a închipuit că gradul militar îi ține loc și de competență într-ale istoriei. ♦ Fiindcă tot am ajuns la acest capitol, ziarul din care ne-am cules exemplele, *ZIUA*, îl consideră pe Antonescu drept unul dintre eroii României, confundînd un destin cu final tragic cu unul eroic. O moarte bărbătească, tragică în ceea ce l-a privit pe mareșalul Antonescu, nu schimbă datele problemei în privința politicianului Antonescu. Fiindcă el nu s-a aliat numai cu Germania lui Hitler, ci, pînă la un punct, chiar cu ideologia lui Hitler, ceea ce e cu totul altceva. Antonescu ar fi putut fi un erou național în măsura în care n-ar fi jucat pe mîna lui Hitler decît simpla alianță militară, păstrînd în România moștenirea regimurilor democratice anterioare. Or, Antonescu a împins alianța cu Hitler dincolo de stricta relație militară. Din exces de zel politic, el a stricat imaginea României înhămînd-o la o ideologie de care mulți români s-au ferit, pe care mulți români au refuzat-o și împotriva căreia mulți români s-au opus. Cînd s-a trezit din această complicitate, Antonescu era marcat de ea, și nu ca erou ci ca politician care și-a legat destinul de ea.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draço print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag.- 500 lei